

Bakalářská práce

2024

Kateřina Součková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VOLNÝ ČAS KLIENTŮ VE VÝCHOVNÉM ÚSTAVU

Autor práce: Kateřina Součková
Vedoucí práce: doc. MgA. Stanislav Suda, Ph.D.
Studijní program: Pedagogika volného času (PS)

2024

„Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

.....

Kateřina Součková

Poděkování:

Mé velké díky patří všem, kteří se na mé bakalářské práci podíleli a pomáhali mi, zejména rodině a kamarádům, kteří při mně stáli i v těžších situacích. Děkuji také vedoucímu své bakalářské práce doc. MgA. Stanislavu Sudovi, Ph.D., za cenné rady, které mi poskytl při psaní této práce. V neposlední řadě také děkuji všem informantům a řediteli výchovného ústavu za jejich ochotu při poskytnutí rozhovoru pro výzkumné šetření.

Obsah

1	Úvod	6
2	Volný čas	7
2.1	Volnočasové aktivity	8
2.2	Funkce výchovy ve volném čase	9
2.3	Cíle výchovy ve volném čase	10
3	Výchovný ústav a jeho charakteristika	13
3.1	Činnosti pracovníků ve výchovném ústavu	14
4	Definice mládeže	15
4.1	Rizikové a patologické chování mládeže	16
4.1.1	Prevence rizikového chování	16
4.1.2	Delikvence mládeže	17
4.1.3	Kriminalita	18
4.1.4	Závislosti	20
5	Cíle a výzkumné otázky	22
6	Metodika výzkumu	23
6.1	Popis výzkumného souboru	24
6.2	Realizace výzkumu	24
6.3	Etika výzkumu	25
6.4	Rizika výzkumu	25
7	Výsledky	27
	Závěr	38
	Seznam literatury	40
	Seznam zkratk	44
	Seznam tabulek a obrázků	45
	Seznam příloh	46
	Přílohy	47
	Abstrakt	57
	Abstract	58

1 Úvod

Volný čas klientů ve výchovném ústavu je téma, které vyvolává mnoho otázek a úvah. Výchovné ústavy jsou instituce určené mladistvým, kteří se dopustili trestných činů, případně mají zvláštní výchovné potřeby. Tito mladiství jsou umístěni v ústavech na určitou dobu, během níž jsou vzděláváni a vychováváni.

Volný čas tvoří významnou součást výchovy a vzdělávání. Výchovné ústavy se snaží poskytnout klientům možnosti pro trávení volného času, aby mohli rozvíjet a plně využívat svůj potenciál. Nicméně volný čas v ústavech může být velmi omezený a klienti mohou mít jen málo možností, jak si ho užít. Některé výchovné ústavy mohou nabízet omezený počet aktivit a někteří klienti mohou být omezeni z hlediska pohybu a volnosti. Je důležité si uvědomit, že volný čas má velký vliv na vývoj mladistvých. Pokud mají klienti ve výchovném ústavu omezený přístup ke kvalitním aktivitám, může to mít negativní dopad na jejich psychické i fyzické zdraví. Navíc pokud klienti v ústavu pobývají dlouhou dobu, mohou si připadat izolovaní od světa a mohou mít pocit, že jsou odtrženi od společnosti. Proto je důležité, aby výchovné ústavy poskytovaly klientům co nejvíce možností ke trávení volného času. To by mohlo zahrnovat různé sportovní aktivity, kulturní akce, hudební a výtvarné dílny, ale i možnosti pro osobní rozvoj a vzdělávání. Kromě toho by měli být klienti podporováni v tom, aby svůj volný čas trávili aktivně, aby si vytvořili pozitivní návyky a získali nové zkušenosti.

Celkově lze říci, že volný čas klientů ve výchovném ústavu představuje velmi důležité téma, které vyžaduje pozornost a úsilí ze strany výchovných ústavů, aby zajistily klientům co nejvíce možností, jak trávit svůj volný čas.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická je rozčleněna do čtyř kapitol, kde jsou definovány termíny, jako jsou volný čas, volnočasové aktivity, funkce a cíle výchovy. Dále jsou v teoretické části popsány výchovný ústav a termíny s ním spojené, jako je např. činnost pracovníků. Nesmí zde chybět ani definice mládeže, rizikové a patologické chování, zejména delikvence, kriminalita a závislosti.

Praktická část je rozdělena do tří kapitol. V jednotlivých kategoriích je popsán hlavní cíl i vedlejší cíle, dále také výzkumná otázka. V kapitole nesoucí název Metodika výzkumu je zařazen popis metody sběru dat, výzkumného souboru, realizace výzkumu, etiky a rizik výzkumu. V závěrečné části bakalářské práce jsou pak shrnuty výsledky porovnávané s odbornou literaturou. V přílohách lze najít seznam obrázků, tabulek a zkratk, a také osnovu otázek pokládaných v rozhovorech. Výsledky bakalářské práce mohou být zajímavým podkladem pro ředitele i vychovatele výchovných ústavů k zavedení a vytvoření nových volnočasových aktivit pro klienty.

2 Volný čas

Pojem *volný čas* je v naší společnosti poměrně nový, jelikož se ukotvil na přelomu 19. a 20. století (srov. KAPLÁNEK 2022: 9). Volný čas se bere jako multidisciplinární nauka, jelikož se jí zabývají filozofie, psychologie, ekonomika a mnoho dalších oborů. Každý jedinec ve společnosti tráví svůj volný čas odlišným způsobem, čímž uspokojuje své potřeby (srov. ŠVESTKOVÁ 2019: 45). PÁVKOVÁ (2002: 13) definuje volný čas jako dobu, kdy je možné svobodně vybírat a dělat to, co nás baví. Tyto aktivity v jedinci vyvolávají pocit uspokojení a uvolnění. Jedinec, který je schopen využívat svůj volný čas, rozhoduje o svém volnočasovém chování (srov. KAPLÁNEK 2022: 44).

Díky volnému času dochází k odpočinku, zábavě, k rozvíjení zájmových činností a k seberealizaci člověka (srov. PÁVKOVÁ 2002: 13). S tímto výrokiem se ztotožňuje i ŠVESTKOVÁ (2019: 45) a doplňuje, že volný čas vnímá každý jedinec subjektivně, podle svého životního stylu. V rámci volného času dětí a mládeže do něj PÁVKOVÁ (2002: 13) nezapočítává docházku do školského zařízení a s ní spojené povinné aktivity, ani činnosti spojené s domácím prostředím – úklid, praní, žehlení apod. Biologické potřeby – jídlo, pití, spánek apod. – též nepatří do aktivit volného času. Volný čas a s ním spojený pocit naplnění není samozřejmost, z tohoto důvodu je důležité děti k volnému času vést a vychovávat od útlého věku (srov. KAPLÁNEK 2022: 9). Volný čas je možné vnímat jako dimenzi, v níž jsme schopni rozvíjet a utužovat společenské alternativy, a tím i určovat své životní potřeby (srov. KAPLÁNEK 2022: 45).

HAMŘÍK (2022: 24) rozděluje volný čas do čtyř dimenzí:

1. **Šíře zapojení** – závisí na počtu aktivit, které dítě vykonává. Podle výzkumu se tento počet s přibývajícím věkem snižuje. Například žák dochází ve škole do více školních kroužků (keramika, tancování, zpěv atd.).
2. **Intenzita** – zde se jedná o frekvenci zapojení do aktivit v rámci jednoho týdne, tzn. jak často a na jak dlouho.
3. **Délka trvání** – to znamená, jak dlouho navštěvuje nějaký druh aktivity (v počtu let).
4. **Zainteresovanost** – značí zájem o aktivitu, věnování pozornosti, motivace, vyjadřování emocí a určitého chování při vykonávané aktivitě.

Volný čas je období mimo pracovní povinnosti, které jedinec může využít k aktivitám, jež ho baví, být s rodinou i přáteli a obnovit své fyzické i mentální síly. HAMŘÍK (2022: 7) uvádí, že volný čas má významný vliv na kvalitu života a subjektivní pohodu jednotlivců v oblasti organizovaných i neorganizovaných aktivit.

V současné době jsou k dispozici různé formy trávení volného času, od sportování a aktivního odpočinku až po kulturní aktivity a cestování. HUDEC (2015: 17) uvádí, že

se čím dál více lidí rozhoduje trávit svůj volný čas cestováním, což může mít pozitivní dopad na osobní rozvoj a mezikulturní porozumění.

Význam volného času pro děti a mládež je zvláště důležitý. ŘÍČAN (2013: 108 až 124) ve své publikaci uvádí, že trávení volného času má pozitivní vliv na rozvoj kognitivních i sociálních dovedností u dětí a mladistvých, zlepšuje se jejich sebevědomí i sebeúctu a snižuje se riziko chování spojeného s delikvencí.

Výzkumy také ukazují, že některé formy volného času mohou být spojeny s negativními dopady na zdraví a pohodu. Jak uvádí KVĚTOŇ (2020: 7), nadměrné trávení volného času u počítače nebo s mobilním telefonem může mít negativní dopad na duševní zdraví (vznik závislosti, vztah k agresivitě) a sociální vztahy u dětí a mládeže.

POSPÍŠIL (2023: 42) zdůrazňuje, že volný čas by měl být využíván k rozvoji individuálních zájmů dítěte a k rozvíjení jeho sociálních dovedností i sebedůvěry. Trávení volného času přináší jedinci pocity potěšení a vytváří motivační složku.

2.1 Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity jsou definovány jako aktivity, které jedinec vykonává mimo pracovní povinnosti v období volna, tedy v čase, který je volný od povinností v zaměstnání nebo škole (srov. BAŠTECKÁ 2019: 8). Tyto aktivity mohou být pasivní, jako například sledování televize nebo čtení knih, nebo aktivní, mimo jiné sportování, cvičení nebo cestování (srov. KNIJNIK et al. 2020: 8).

Volnočasové aktivity mají pozitivní vliv na zdraví, duševní pohodu a kvalitu života jednotlivce (srov. KAPLAN 2020: 143). Pravidelné vykonávání fyzických aktivit, jako je například sportování, má pozitivní vliv na fyzické zdraví, zlepšuje náladu a snižuje riziko vzniku řady zdravotních problémů (srov. BAUMAN et al. 2012: 258–271).

Volnočasové aktivity také mohou mít pozitivní vliv na kognitivní schopnosti, jako jsou například paměť, koncentrace a řešení problémů (srov. HSU et al. 2020: 1743). Kromě toho mohou být volnočasové aktivity také společenské a sociální, což umožňuje jedinci rozvíjet sociální vztahy a sítě (srov. SHAW et al. 2014: 276–293).

Často bývá pod pojmem volný čas představován určitý druh aktivity, který souvisí se svobodným rozhodováním a nakládáním času mimo aktivity povinné (srov. HAMŘÍK 2022: 11). Povinné aktivity můžeme chápat např. jako školní docházku a s ní spojené povinnosti. Tudíž volnočasová aktivita je taková, která je prováděna mimo povinnou školní docházku. Do těchto volnočasových aktivit je možné zařadit cokoliv, co se týká např. sportu (fotbal, hokej, volejbal atp.), hudby (pěvecký sbor, hraní na hudební nástroj), umění (malování, sochařství, keramika), různé divadelní a dramatické kroužky, ale lze mezi tyto druhy zařadit i cestování a turistiku (srov. HAMŘÍK 2022: 11). Jedinec tedy po splnění svých povinných činností vyplňuje svůj volný čas

volnočasovými aktivitami, které jsou v jeho vlastním zájmu a přinášejí mu pocit uspokojení, relaxace, pobavení či zdokonalování svých znalostí a vědomostí (srov. HAMŘÍK 2022: 12).

Volný čas a aktivity s ním spojené jsou tedy v obecném konsenzu přijímány a charakterizovány tak, že jsou v rámci volnosti svobodně vybírány a voleny jedincem za účelem radosti, zábavy a odpočinku od povinností a nutností (např. docházka do školy / práce) (srov. HAMŘÍK 2022: 14). Volnočasové aktivity souvisejí i se stavem mysli jedince. Jak již bylo zmíněno výše, volný čas a aktivity v něm prováděné napomáhají k pobavení, relaxaci a odpoutání od nutných a povinných denních záležitostí. Přinášejí tak jedinci pocit uspokojení a zlepšení psychického stavu, tzv. oddechnutí (srov. HAMŘÍK 2022: 14).

Je však důležité poznamenat, že volnočasové aktivity si každý jedinec vybírá subjektivně podle svých zájmů, potřeb a možností. Dále se výběr aktivity bude lišit u dětí, teenagerů a dospělých, taktéž záleží na množství volného času a prostředí, ve kterém se nacházejí (srov. HAMŘÍK 2022: 15).

2.2 Funkce výchovy ve volném čase

Výchova ve volném čase má významný vliv na rozvoj dětí a mládeže i na jejich celkovou osobnostní výchovu. Funkce výchovy ve volném čase spočívá v rozvíjení kreativity, sebepoznání, sebevědomí a sociálních dovedností u dětí i mladistvých. Jak uvádí PÁVKOVÁ (2008: 65), výchova je „*záměrné, cílevědomé, dlouhodobé působení vychovávajícího na vychovávaného v pozitivním smyslu*“.

Jak zmiňuje BENDL et al. (2015: 12), výchova ve volném čase se zaměřuje na rozvoj osobnostních kvalit dítěte, a vytváří tak předpoklady pro jeho budoucí úspěšný život.

Výchova ve volném čase může být realizována prostřednictvím různých aktivit, jako jsou sportovní a kulturní akce, tábory, výlety, ale také prostřednictvím volnočasových center a klubů. Výchova ve volném čase je různorodá, jelikož má specifické funkce, každá instituce či výchovné zařízení ji může pojmout po svém.

Rozdělujeme tyto funkce:

- a) zdravotní,
- b) výchovně-vzdělávací,
- c) sociální,
- d) preventivní.

Zdravotní funkce má své místo v oblasti využívání volného času, jelikož podporuje tělesný, sociální a duševní vývoj jedince. V této oblasti je důležité, jak jedinec vede např. svůj denní režim – pitný režim, jídlo, spánek, pohybové aktivity apod. (srov. HÁJEK, HOFBAUEROVÁ, PÁVKOVÁ 2011: 67). Ve společnosti existují instituce pro výchovu mimo vyučování, ty plní zdravotní funkci zejména tak, že vyplňují a programují den tak, aby podporovaly zdravý životní styl jedince (srov. PÁVKOVÁ 2002: 40).

Nejvíce je v dnešní době kladen důraz na **výchovně-vzdělávací funkci**. Legislativa řídí jednotlivá zařízení a výchovné instituce. Díky výchovně-vzdělávací funkci jedinec dokáže dosáhnout svých stanovených a reálných cílů. V rámci správného využití volného času jedinec zkvalitňuje svoje dosavadní znalosti a dovednosti, a také získává nové. Výchovně-vzdělávací funkce vyvolává v jedinci vytváření vlastního názoru nejen na sebe samotného, ale také na okolí, ve kterém se pohybuje.

Sociální funkci nejčastěji zajišťují školská zařízení, která působí mimo vzdělávání. Jedná se např. o školní družiny, domovy mládeže, a zejména domovy ústavní i výchovné sociální péče. Sociální funkce je důležitá pro rozvoj komunikačních schopností a dovedností navázat sociální kontakty ve společnosti (srov. ŠVESTKOVÁ 2019: 48). S tím se ztotožňuje PÁVKOVÁ (2002: 41), která doplňuje, že sociální funkce napomáhá k rozvoji sociálních kompetencí v rámci pravidel společenského chování.

Preventivní funkce se zaměřuje na sociálněpatologické chování, které se nejčastěji vyskytuje u mládeže (např. jde o drogovou závislost, záškoláctví, gambling, virtuální drogy, šikanu a kyberšikanu i mnoho dalších patologií) (srov. PÁVKOVÁ 2002: 41). Prevence nejčastěji probíhá za pomoci preventivních programů, které vytvářejí zařízení a instituce (srov. ŠVESTKOVÁ 2019: 48).

2.3 Cíle výchovy ve volném čase

Cíle výchovy ve volném čase jsou různé a závisí na specifických potřebách dítěte či mladého jedince. Mezi nejčastější cíle výchovy ve volném čase patří rozvoj zájmů, aktivního přístupu k životu, sebeovládání, sociálních dovedností, tvořivosti a sebevědomí. Cíl výchovy ve volném čase vychází z obecně stanovených záměrů výchovně-vzdělávacích aktivit a odpovídá potřebám společenského rozvoje. Klíčovým prvkem výchovy je směřování k určitému cíli. Obecný záměr výchovy je formulován jako podpora mnohostranně a harmonicky rozvinuté osobnosti (srov. HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ 2003; 28 a 29).

Výchova ve volném čase hraje důležitou roli v osobnostním růstu i vývoji dětí. Cíle výchovy ve volném čase mohou být různé a liší se v závislosti na věku dítěte, jeho zájmech a potřebách. Následující rešerše shrnuje hlavní cíle výchovy ve volném čase

a uvádí několik odborných zdrojů, které se tímto tématem zabývají. Cíle výchovy ve volném čase mohou být rozděleny do několika kategorií. Mezi ty nejdůležitější patří rozvoj osobnosti dítěte, rozvoj sociálních dovedností a získávání nových zkušeností i znalostí.

Cílem výchovy ve volném čase je naučit děti efektivně využívat jejich volný čas a vnímat ho jako důležitý aspekt života. K dosažení tohoto cíle se využívají různé metody, včetně seznamování se s různými volnočasovými aktivitami, objevování vlastních zájmů i schopností a jejich rozvoj, vytváření rozumného denního režimu, uvědomování si vlastních hodnot a posilování zdravého sebevědomí (srov. HÁJEK 2004: 90).

Rozvoj sociálních dovedností je dalším důležitým cílem výchovy ve volném čase. Tento cíl zahrnuje rozvoj schopností komunikovat s ostatními lidmi, spolupracovat s nimi a vytvářet vztahy. Cílem je také rozvíjet empatii a respekt k druhým lidem (srov. POSPÍŠIL 2023: 277).

Podle Národního institutu dětí, mládeže a rodiny (NIDMRF) jsou cíli výchovy ve volném čase podporovat zdravý rozvoj dítěte a mládeže, rozvíjet jeho zájmy a talenty, posilovat jeho sebevědomí a sociální dovednosti, přispívat k jeho přípravě na budoucí život a pracovní kariéru. Tento proces by měl probíhat prostřednictvím různých aktivit, například sportovních, kulturních, uměleckých, vzdělávacích a dobrovolnických (srov. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ 2022).

Dalším cílem výchovy ve volném čase je získávání nových zkušeností a znalostí. Dítě by mělo mít možnost objevovat nové věci, učit se novým dovednostem a získávat nové znalosti. Tento cíl pomáhá rozvíjet zvědavost, zájem o svět kolem nás a motivaci k učení, čímž je zde myšleno, že dítě by při výchově mělo zaujímat aktivní postoj (srov. ČÁP, MAREŠ 2007: 248). Výchova ve volném čase může být také prostředkem k rozvíjení kulturních dovedností a zájmů. Dítě by mělo mít možnost se seznámit s uměním, hudbou, divadlem, literaturou a dalšími. Kromě toho podle článku „Volný čas a jeho význam pro rozvoj osobnosti dítěte“, publikovaného na webu Českého statistického úřadu, jsou dalšími cíli výchovy ve volném čase rozvíjet kreativitu, komunikaci a spolupráci, podporovat zdravý životní styl a rozvíjet zodpovědnost i schopnost se rozhodovat (srov. ČSÚ 2023).

Výchova ve volném čase má za cíl nabízet příležitosti, které jsou prospěšné a příznivé k využívání a trávení volného času. Další cíle představují uspokojování potřeb, růst zájmů a subjektivních schopností každého jedince. Vzhledem k výše uvedenému textu se cíle výchovy ve volném čase vztahují k volnočasovým aktivitám, které tedy mají za cíl přinášet jak zábavu a rekreaci, tak i různorodost a nejednotvárnost na základě jedincova okolí, ve kterém se pohybuje (srov. KNOTOVÁ 2011: 45).

Veškeré cíle kooperují s principy, jako jsou např.:

- samostatnost,
- tvořivost,
- věková a individuální zvláštnost,
- rozvoj v různých oblastech (pohyb, vědomosti),
- dobrovolnost (srov. KNOTOVÁ 2011: 32).

3 Výchovní ústav a jeho charakteristika

Výchovní ústav je instituce, kam jsou zařazováni děti a mladiství se závažnými problémy a poruchami chování. Většinou se jedná o děti a mladistvé ve věkovém rozmezí 12 až 18 let. Součástí výchovných ústavů tvoří také základní, střední školy, odborná učiliště, ale také školy speciální. V ústavech výchovné péče je zaveden pevně stanovený režim, který je povinnost dodržovat (srov. KNOTOVÁ 2011: 54). ŘEZÁČ (2022: 169) však ve své knize uvádí, že věkové rozmezí dětí je od 15 let, v krajních případech, kdy dítě nemůže pobývat v dětském domově se školou, z důvodu závažných poruch chování je možné dítěti nařídít ústavní péči již od 12 let.

Ve výchovných ústavech jsou vytvořeny výchovné skupiny, ty bývají složeny z pětičlenné až osmičlenné skupiny dětí, které jsou různého věku i pohlaví. Jsou rozdělovány podle mentální a zdravotní úrovně, nebo podle typu závažnosti výchovných problémů. Výchovných skupin může být vytvořeno maximálně šest (srov. JEDLIČKA 2015: 398). Autor dále rozděluje výchovný ústav podle specifikace typů a oddělení na:

- a) výchovný ústav pro jedince s hyperaktivním chováním,
- b) výchovný ústav pro nezletilé matky, které mají děti,
- c) výchovný ústav pro jedince, kteří mají drogovou závislost apod.

Jednotlivé specifikace jsou stanoveny vyhláškou (srov. JEDLIČKA 2015: 398).

PACNEROVÁ a KUPCOVÁ (2012: 120–121) charakterizují výchovné skupiny následovným způsobem: „*Základní organizační jednotkou ve výchovném ústavu je výchovná skupina, v níž mohou být umístěni svěřenci různého věku i pohlaví. Výchovná skupina se může skládat z nejméně pěti, nejvíce pak osmi dětí v závislosti na jejich mentálním či zdravotním postižení nebo míře obtížnosti výchovy. Ve výchovném ústavu je možné zřídit nejméně dvě, nejvíce šest výchovných skupin. Výjimky z tohoto počtu v opodstatněných případech může udělit MŠMT.*“

Ve výchovném ústavu mají klienti vše zařízeno a zaopatřeno, nemají na starosti běžné domácí činnosti – je jim navařeno, vypráno apod. Finance a úřední záležitosti klientů má na starosti taktéž výchovný ústav – zejména jeho pracovníci. Jelikož nároky na klienty nejsou vysoké, dochází u nich k nezájmu o okolní svět a lidi v něm, což vede ke zhoršení komunikačních dovedností a k zúžení sociálních kontaktů (srov. ŘEZÁČ 2022: 169).

Výchovný ústav svým klientům umožňuje navštěvovat školní zařízení, a tedy nabízí možnost přípravy na budoucí povolání. Mezi funkce výchovného ústavu se řadí **vzdělávací, výchovná a sociální**. V současné legislativě jsou výchovný ústav a jeho charakteristika definovány v zákoně č. 109/2002 Sb., který je upraven vyhláškou č. 438/2006 Sb. (srov. VAVRYSOVÁ 2018: 92).

3.1 Činnosti pracovníků ve výchovném ústavu

Vychovatelská práce pracovníků ve výchovném ústavu je velmi specifická. Vychovatelé při své práci používají psychoterapeutické a socioterapeutické techniky, které mohou být individuální nebo skupinové. Činnost pracovníků ve výchovných ústavech spadá do oblasti etopedie, a proto je jejich práce odlišná od práce vychovatelů ve školských zařízeních (srov. BENDL et al. 2015: 260).

Podle zákona č. 218/2003 Sb., o ústavní výchově a o změně některých zákonů, jsou výchovné ústavy zařízení, která mají za úkol výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, kteří porušili zákon a byli tam umístěni na základě soudního rozhodnutí. Pracovníci výchovných ústavů mají na starosti nejen zajištění bezpečnosti a ochrany výchovných ústavů, ale také vzdělávání a výchovu dětí a mladistvých.

VAŠUTOVÁ in SEKERA (2009: 58) diskutuje o schopnostech, které by měly být přítomny u všech pedagogických pracovníků, včetně vychovatelů v ústavních zařízeních. Těmito schopnostmi jsou především psychická odolnost a fyzická zdatnost, ale také schopnost empatie a tolerance. Důležité jsou také osobní postoje a hodnoty, jakož i osobní dovednosti, včetně schopnosti spolupracovat, kritického myšlení a řešení problémů. Mezi osobní vlastnosti, které by měl pracovník mít, patří především zodpovědnost, důslednost a přesnost.

V rámci výchovného procesu se pracovníci výchovných ústavů věnují jak individuální práci s klienty, tak i organizaci skupinových aktivit a programů. Jak uvádí KRAUS (2008: 200), pracovníci výchovných ústavů by měli být schopni využívat různé pedagogické metody a techniky, které jsou vhodné pro práci s dětmi a mladistvými s různými výchovnými potřebami.

Další důležitou rolí pracovníků ve výchovných ústavech je spolupráce s rodinami klientů, jelikož právě rodič čelí psychické zátěži, která bývá často opomíjena. V této oblasti mají pracovníci za úkol zajišťovat komunikaci s rodiči a rodinnými příslušníky klientů, informovat je o výchovném procesu i o plánovaných aktivitách a pomáhat jim při zajištění potřebné podpory a péče (srov. MATOUŠEK et al. 2010: 75).

4 Definice mládeže

Mládež je skupina osob ve věkovém rozmezí od puberty do dosažení dospělosti, která se nachází v procesu vývoje fyzických, psychických a sociálních schopností. Jedná se o kategorii, která má v různých společnostech a kulturách odlišné charakteristiky, založené na společenských normách a kulturních tradicích. Mládež může být definována jako „*specifická skupina, která má své zvláštnosti, zájmy a potřeby, odlišné od dětí i dospělých*“ (srov. NÝVLTOVÁ 2015: 17).

Mládež je významnou sociální kategorií, která zahrnuje osoby ve věku od puberty do dosažení dospělosti. Tato skupina osob prochází náročným procesem vývoje, během kterého se formuje jejich identita a osobnost. Mládež je charakterizována nejen biologickými změnami, ale také sociálními a psychologickými faktory, jako jsou vzdělání, volba profese, zájmy, názory, postoje, hodnoty, odpoutávání se od rodiny apod. (srov. SMOLÍK 2010: 23).

Mládež má své specifické potřeby, které se liší od potřeb dětí i dospělých. Tyto potřeby se týkají především vzdělání, kariéry, partnerských vztahů, zábavy a zdraví. Mládež také často hledá své místo ve společnosti a snaží se prosadit své zájmy i názory v určitých skupinách mládeže (party, gangy...) (srov. SMOLÍK 2010: 25).

Mládež představuje sociální skupinu, která v naší společnosti zastává klíčovou a nenahraditelnou roli, je dynamická a má vnitřní variabilitu. Tato skupina je charakterizována jako přechodná, neboť není přítomna ve všech kulturách a mění se v čase. To naznačuje, že profesionální příprava mládeže trvá déle a věk, ve kterém si mládež osvojuje své dospělé sociální role a získává plný sociální status, se prodlužuje (srov. SAK 2000: 13).

Pojem *mládež* popisuje sociální skupinu, která tvoří součást určitého sociálního systému a je plně ovlivněna jeho normami, hodnotami a pohledy na svět. Členové této skupiny nepřijímají jiné vzory, názory ani životní pohledy než ty, jež jsou jim vlastní a které jsou součástí jejich okolí (srov. BECK 1986: 122).

Osobnost dospívajícího se mění a jeho sociální postavení se vyvíjí. Emancipace od rodiny bývá obvykle kompletní. Vrstevníci hrají významnou roli (srov. VÁGNEROVÁ 2000: 253–254). Dalším významným prvkem charakterizujícím mládež je proces hledání identity, jak zdůrazňuje například ERIKSON (1968: 155).

Mládež také významně ovlivňuje společenské změny a je důležitá pro budoucnost společnosti, jak konstatují například KNIJNIK et al. (2019: 20–23). Mládež se také často vyskytuje v různých problémových situacích, jako jsou například rizikové chování, špatné vztahy v rodině nebo sociální vyloučení, což klade vysoké nároky na prevenci a intervenční programy, jak popisují například DOLEJŠ, OREL (2017: 31–32).

4.1 Rizikové a patologické chování mládeže

Rizikové chování lze definovat jako specifické chování, které zvyšuje pravděpodobnost vzniku nebezpečí, úrazů a nehod (srov. DOLEJŠ, OREL 2017: 29). Toto chování může být jak záměrné, tak i neúmyslné a může být způsobeno různými faktory, jako jsou nízká úroveň informovanosti, nízká úroveň inteligence, nízká sebeúcta nebo nedostatek motivace (srov. DOLEJŠ, OREL 2017: 31).

U adolescentů s rizikovým chováním existuje větší pravděpodobnost užívání alkoholu, než tomu bývá u adolescentů bez rizikového chování (srov. SHARMA, SHUKLA 2016: 46). Dále autoři uvádí, že rizikové chování vede k vyššímu riziku alkoholismu v dospělosti (srov. SHARMA, SHUKLA 2016: 46). Adolescenti s větší pravděpodobností rizikového chování se často snaží najít nové způsoby, jak se vyrovnat s negativními emocemi (srov. HASKING, BOYES, GREVES 2018: 974). Tyto nové způsoby zahrnují často konzumaci alkoholu, která může vést k ještě většímu riziku rizikového chování a dalších negativních následků.

MIOVSKÝ, SKÁCELOVÁ (2015: 51) uvádějí, že rizikové chování je „...sociálním konstruktem zahrnujícím rozmanité formy chování, jež nemusí být nutně jednoznačně vymezeny. Jsou však hodnoceny jako takové, které způsobují zdravotní, sociální nebo psychické ohrožení jak jedince samotného, tak i jeho sociálního okolí, přičemž ohrožení může být reálné nebo předpokládané“. Tuto definici lze chápat tak, že rizikové chování má vliv nejen na samotného jednotlivce, ale také na jeho okolí a společnost jako celek. Rizikové chování může souviset s různými faktory, jako jsou například biologické, psychologické, sociální, kulturní nebo ekonomické faktory. Příklady rizikového chování mohou být například užívání drog, alkoholu, kouření, riskantní sexuální chování, násilí, zneužívání sociálních sítí atd.

MIOVSKÝ, SKÁCELOVÁ (2015: 29) popisují několik forem rizikového chování. Mezi tyto formy patří například užívání alkoholu a drog, agresivní chování, sexuální riskantní chování, nadměrné užívání internetu a nových médií, nevhodné vztahy s vrstevníky a narušování školního prostředí. Jak podotýká srov. NIELSEN SOBOTKOVÁ (2014: 9), tyto formy rizikového chování bývají velmi často propojeny a mohou se vzájemně ovlivňovat. Například užívání drog může vést k agresivnímu chování a porušování zákonů, což dále může vést k narušování školního prostředí a problémům v mezilidských vztazích.

4.1.1 Prevence rizikového chování

JEDLIČKA (2015: 62–63) popisuje, že prevence rizikového chování mládeže je složitý proces, který vyžaduje spolupráci všech zúčastněných stran a pečlivé plánování preventivních opatření. K úspěšné prevenci je důležité zaměřit se na posilování

pozitivních stránek osobnosti mladého člověka, podporovat jeho schopnosti i kompetence a vytvářet pro něj příznivé prostředí pro růst a rozvoj pomocí programů či jiných výchovných cest, které vedou mládež ke kvalitnímu trávení volného času.

ČECH in MIOVSKÝ (2012: 107) popisuje prevenci jako proces, který může zabránit vzniku, prohloubení nebo opakování nežádoucích jevů ve společnosti. Tento proces má tři hlavní stupně – primární, sekundární a terciární prevenci. Prevence může zahrnovat různé druhy intervencí (například výchovu, vzdělávání, péči o zdraví, sociální podporu nebo jiné aktivity, které mají za cíl předejít vzniku nežádoucího chování, zabránit jeho dalšímu rozvoji, snížit již existující projevy nebo pomoci řešit jeho následky.

Role, které jsou podstatné v prevenci rizikového chování mládeže:

Role rodiny v prevenci. Rodina je pro mladého člověka velmi důležitá a její podpora i pečlivý vztah k dětem mohou mít klíčový vliv na prevenci rizikového chování (srov. MÜLLEROVÁ 2014: 22).

Role školy v prevenci. Škola by měla být bezpečným a podpurným prostředím pro mladé lidi. Je důležité, aby byla součástí prevence rizikového chování a aby nabízela relevantní vzdělávání a programy podporující pozitivní vztahy, zdravý životní styl a sebevědomí. Nejčastěji bývá prevence poskytována metodikem prevence nebo výchovným poradcem (srov. PROCHÁZKA 2019: 11).

U prevence rizikového chování mládeže je důležité se zaměřit na identifikaci a pochopení těchto forem chování, aby bylo možné vytvořit efektivní preventivní programy a intervence. Tyto programy a intervence by měly být cílené, pružné a respektovat individuální potřeby i zkušenosti každého jednotlivce.

4.1.2 Delikvence mládeže

Delikvence je označována jako široká oblast společenského chování, které je považováno za nepřijatelné. V této oblasti nepřijatelného chování nemluvíme pouze o kriminalitě, ale také o jiných činech, které nejsou v naší společnosti považovány za trestné. Řadíme sem např. přestupky nebo činnosti, za něž nelze osobám mladším 15 let (tj. mladistvým) uložit trest. Delikvence je označována z právního pohledu jako čin, který porušuje z hlediska legislativních norem slušné a spořádané chování občanů daného státu. Takové chování, které se vymyká pravidlům slušného chování, je trestáno neboli sankcionováno. Toto chování má své hranice mezi tím, co je označováno za delikventní chování, a co už ne. Každý čin je pak následně sankcionován určitým trestem, který je udělován v takové míře, do jaké trest překračuje zmíněné hranice. Je důležité si uvědomit, že ne každé chování škodlivé pro společnost lze zařadit do kategorie delikventního chování, které je pro společnost škodlivé. Je zde myšleno např. disociální chování, jako jsou drobné lži a vzdorovitost. Toto chování je bráno spíše jako porucha

chování, které se však obecně nepovažují za sociálně patologické jevy (srov. FISCHER, ŠKODA 2018: 170).

Delikvence mládeže je jedním z nejpálčivějších problémů, s nimiž se společnost v současnosti potýká. Podle výzkumu provedeného Ministerstvem vnitra ČR se v roce 2021 zvýšil počet mladistvých pachatelů trestných činů o 17 % a nejvíce činů bylo spácháno věkovou skupinou 15–17 let (srov. MORAVČÍK 2022).

Podle JEDLIČKY (2015: 63) je však důležité si uvědomit, že delikvence mládeže není pouze záležitostí individuálního chování jednotlivých mladých lidí, ale je také spojena s mnoha socioekonomickými faktory a nedostatečnou podporou ze strany rodiny, školy i společnosti. Vlivem těchto faktorů může být delikvence mládeže vnímána jako reakce na okolní prostředí.

Dle článku publikovaného na serveru právníprostor.cz autor TEXL (2022) uvádí, že mezi nejčastější příčiny delikvence mládeže v České republice se řadí nezaměstnanost, nízké vzdělání, nízký sociální status a špatné rodinné prostředí. Tyto faktory mohou vést k nedostatečnému výchovnému působení, nízké sebedůvěře a psychickým problémům, což může mít za následek delikventní chování mladých lidí.

Jak zmiňují PRŮCHA, VETEŠKA (2014: 75), prevence delikvence mládeže by měla být založena na rozvoji sociálních i emočních dovedností dětí a mladých lidí, na podpoře vzdělání a vytváření bezpečného prostředí v rodině i ve škole. Důležité jsou také včasné odhalení a intervence v případě, že se u dítěte nebo mladého člověka projeví rizikové faktory spojené s delikventním chováním.

4.1.3 Kriminalita

Kriminalita mládeže představuje dlouhodobý a rozsáhlý problém, který trápí mnohé společnosti po celém světě. Existuje řada faktorů, které přispívají k tomuto jevu, včetně sociálních, ekonomických a psychologických.

Kriminalitu můžeme popsat jako situaci, kdy se v určité společnosti vyskytuje chování, které je trestné. Tento pojem zahrnuje celkový seznam trestných činů, které se v určité společnosti vyskytují a jsou sankcionovány. Tyto trestné činy a chování jsou definovány a potrestány podle trestního zákona, včetně zjevných i latentních forem (srov. FISCHER, ŠKODA 2018: 170). Lze konstatovat, že existuje mnoho faktorů, které mohou ovlivnit vznik a rozvoj kriminality u daných jedinců. Tyto faktory mohou být různého charakteru. FISCHER a ŠKODA (2018: 70) dále uvádějí, že za zvýšení pravděpodobnosti kriminálního chování mohou zejména biopsychosociální faktory, jež jsou následující:

Biologické faktory. Jedním z biologických faktorů, které souvisejí s vyšší pravděpodobností kriminality, je pohlaví. Mezi jedince dopouštějící se kriminálního chování mnohem častěji patří muži než ženy. K dalším biologickým faktorům se řadí určitě věk daného jedince, který hraje významnou roli při vzniku a rozvoji kriminálního

chování. S delikventním chováním jsou totiž spíše spojováni mladiství. V rámci toho faktu je však zajímavé, že vězeňskou populaci tvoří zejména muži ve věku do 26 let (srov. FISCHER, ŠKODA 2018: 171).

Sociální faktory. Mezi důležité faktory, jimž je věnována dlouhodobá pozornost, patří mentální schopnosti daného jedince, jelikož jedinci s prokázanou nižší rozumovou schopností mívají větší sklony k páčání kriminálních činů. V souvislosti s touto skutečností mají pak daní jedinci sníženou schopnost posoudit závažnost dané situace a zvážit důsledky svého kriminálního jednání (srov. FISCHER, ŠKODA 2018: 172).

Psychické faktory. Rodina je důležitým sociálním faktorem, který ovlivňuje formování chování jedince. K nejdůležitějším faktorům, jež mohou vést k negativnímu vývoji jedince, náleží situace, kdy se rodiče sami chovají asociálně a antisociálně, například se u nich vyskytuje závislost na alkoholu a drogách nebo páčání trestné činnosti (srov. FISCHER, ŠKODA 2018: 172).

Kriminalita je definována jako jednání porušující právní normy a je trestáno podle platného trestního práva. Tato forma chování je považována za sociálněpatologickou a je nepřijatelná, což je vyjádřeno prostřednictvím právních sankcí. Termín *kriminalita* pochází z latinských slov *criminalis* (zločinný) a *crimen* (zločin). Kriminalita zahrnuje různé formy trestného jednání, které se vyskytují v určité společnosti během určitého časového období. Je stanovena a definována platným trestním právem, jež určuje, které formy chování jsou považovány za trestné činy a jsou podrobeny právnímu procesu (srov. DUBSKÝ, URBAN 2005: 47).

Mezi způsoby, jimiž lze bojovat proti kriminalitě mládeže, patří prevence, vzdělávání a rehabilitace. Prevence je klíčová, protože může zabránit vzniku kriminality. Vzdělávání může pomoci mladým lidem získat znalosti a dovednosti potřebné k tomu, aby se vyhnuli rizikovému chování a rizikovým rozhodnutím. Rehabilitace je důležitá pro mladé lidi, kteří už mají problémy s kriminalitou, protože může napomoci obnovit jejich životní dráhu a změnit jejich chování.

Psychologická teorie kriminality se zaměřuje na osobnostní charakteristiky pachatelů a jejich vztah k jejich chování. Podle Sigmunda Freuda bývá jedinec, který se chová odlišně od společenských norem, často konformní k sobě samému, zatímco ti, kteří se přizpůsobují společnosti, mohou mít vnitřní konflikty. Freud také zdůraznil, že mnoho trestných činů, zejména u mladistvých, může být motivováno silným pocitem viny, který existuje před samotným spácháním činu, což může být motivem k jednání. Psychologická teorie kriminality se také zabývá zkoumáním osobnostních rysů, které jsou spojeny s kriminálním chováním (srov. ZOUBKOVÁ, MOULISOVÁ 2004: 18–22).

4.1.4 Závislosti

Závislosti lze rozdělit na fyzické a psychické. **Fyzická závislost** může být popsána jako stav, kdy se organismus adaptuje na určitou drogu. Tento stav se projevuje tím, že se zvyšuje tolerance organismu k droze a při snížení dávky nebo odvykání může nastat abstinční syndrom. **Psychická závislost** je charakterizována touhou po užití drogy z důvodu příjemných pocitů, které vyvolává, a odstraněním nepříjemných pocitů (srov. KAJANOVÁ 2014: 38).

Pro vznik závislosti je důležité chápat, že se jedná o multifaktoriální proces. Existuje několik faktorů, které zvyšují riziko závislosti na psychoaktivních látkách, včetně **genetických dispozic**. Při zkoumání alkoholismu však může být obtížné odlišit, jaký podíl má genetika a jaký vliv má sociální prostředí. Existují také **biologické predispozice**, kdy někteří jedinci prožívají zvláště příjemné pocity po užití drogy vzhledem k odlišnému metabolickému zpracování. Tito jedinci mohou mít menší obtíže s drogou, což vede k větší pravděpodobnosti opakovaného užívání. **Psychické faktory** hrají roli v různých způsobech prožívání, v přeceňování nebo podceňování, nižší míře sebekontroly, vysoké úrovni neuroticismu a nižší zralosti. Poruchy osobnosti a psychiatrická onemocnění jsou zvláštní kategorií v této oblasti. **Sociální faktory** jsou způsoby, jakými rodina, sociální skupiny, životní prostředí apod. ovlivňují závislost (srov. KAJANOVÁ 2014: 38–39).

Syndrom závislosti či závislost se projevuje skupinou symptomů, kdy daná látka nebo činnost, na níž se jedinec stal závislým, nabývá pro něj mnohem větší důležitosti než činnosti a hodnoty, které byly pro něj relevantní před vznikem této závislosti (srov. KŘÍŽOVÁ 2021: 15).

Syndrom závislosti je stav, kdy závislá osoba výrazně a téměř nepřetržitě myslí na látku nebo činnost, na níž se stala závislou (srov. KŘÍŽOVÁ 2021: 15). Od pravidelného užívání psychoaktivní látky nebo vykonávání této činnosti se odvíjí psychické a někdy i fyzické fungování dané osoby. Mezi časté syndromy závislosti lze zařadit různé fyzické, psychické a sociální obtíže. Pokud je daný jedinec nadměrně závislý na užívání návykové látky nebo činnosti, může dojít k různým formám fyzického poškození organismu, k poruchám chování či vnímání, myšlení a narušení osobnosti (srov. KŘÍŽOVÁ 2021: 15).

Závislost je stav, kdy jedinec nedokáže přestat užívat určitou látku nebo provádět určitou činnost navzdory negativním následkům. Podle Světové zdravotnické organizace je závislost definována jako „*duševní a někdy i tělesný stav, který je způsoben opakovaným užíváním látky nebo prováděním činnosti, která způsobuje potíže nebo návykové chování*“ (srov. WHO 2018).

Podle výzkumu jsou závislosti způsobeny různými faktory, včetně těch genetických, psychologických a sociálních. Mezi nejčastější druhy závislostí patří alkoholismus, závislost na drogách, závislost na hazardních hrách, závislost na sexu a závislost na internetu. Podle publikace „Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders“ (DSM-5), která je vydávána Americkou psychiatrickou asociací, jsou pro diagnózu závislosti nutná určitá kritéria, jako jsou např.:

- ztráta kontroly nad užíváním látky nebo prováděním činnosti,
- vysoká tolerance k látkám,
- odvykací příznaky při pokusu o ukončení užívání,
- pokračování v užívání navzdory negativním důsledkům (srov. AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION 2013).

Opatření proti závislosti zahrnují léčbu, terapii a podporu rodiny, přátel, vrstevníků a školy (srov. NÁRODNÍ ZDRAVOTNICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL 2024). Existuje mnoho organizací a skupin, které pomáhají lidem s různými formami závislosti, jako jsou například Anonymní Alkoholici, Anonymní Narkomané a Anonymní Gambleři.

5 Cíle a výzkumné otázky

Tato bakalářská práce má stanoven následující hlavní cíl, od kterého jsou odvozeny dílčí cíle.

Hlavní cíl: Zjistit, jak jednotliví klienti tráví volný čas ve výchovném ústavu.

Dílčí cíle:

- Jaké aktivity jsou klientům nabízeny?
- Jaký je jejich vztah k nabízeným aktivitám? Tento vztah popsat.
- Jak by klienti chtěli trávit svůj volný čas v budoucnosti?

Od stanoveného hlavního cíle a dílčích cílů se odvíjí výzkumná otázka:

VO1: Jak prožívají klienti volný čas, který tráví ve výchovném ústavu?

6 Metodika výzkumu

Tato bakalářská práce byla zpracována s přispěním kvalitativního typu výzkumu. Pro tento výzkum byla zvolena metoda dotazování, technika polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory probíhaly ve výchovném ústavu, přičemž byly se souhlasem klientů nahrávány diktafonem a následně přepsány.

V rámci výzkumu je třeba nejen získat data, ale také je analyzovat. Existuje několik druhů analýzy dat, které se liší podle zvolené výzkumné strategie. V kvalitativním výzkumu jsou výzkumné metody zaměřeny na to, aby zachytily svět z pohledu respondentů, popisovaly kontext, zdůraznily probíhající procesy, byly flexibilní v použití a zohlednily koncepty zakotvené v datech (srov. HENDL, REMR 2017: 81).

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách“ (srov. HENDL 2012: 48).

Dále autor popisuje kvalitativní výzkum tak, že výzkumník si na začátku výzkumného procesu stanoví téma a klíčové otázky pro své zkoumání. Nicméně tyto otázky mohou být dále upravovány nebo rozvíjeny v samotném průběhu výzkumu. Proto se kvalitativní výzkum často označuje za flexibilní a pružný typ výzkumu (srov. HENDL 2012: 48).

Dotazování může zahrnovat různé metody, jako jsou rozhovory, dotazníky, škály a testy. Tyto metody se mohou používat samostatně, jako v případě dotazníkových šetření, nebo v kombinaci s jinými metodami. Například se může použít zúčastněné pozorování v kombinaci s neformálním rozhovorem nebo dotazníkem, aby se získaly další informace (srov. HENDL 2012: 48). Způsobem sběru dat v této práci je rozhovor. Během rozhovoru v rámci interview tazatel položí otázky respondentovi, a získá tak informace o určitém tématu. Průběh rozhovoru může být určen dotazníkem, který má tazatel k dispozici. Rozhovor může být proveden osobně, nebo nepřímo prostřednictvím telefonu. Existuje možnost vysoce strukturovaného (kvantitativního) rozhovoru nebo méně strukturovaného (kvalitativního) rozhovoru (srov. HENDL, REMR 2017: 81).

6.1 Popis výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl tvořen šesti klienty z vybraného výchovného ústavu. Pro výzkum museli respondenti splňovat následující kritéria:

- Daní respondenti byli ve věkovém rozmezí 13–15 let.
- Daní respondenti museli být mužského pohlaví.
- Daní respondenti museli pobývat ve výchovném ústavu.

6.2 Realizace výzkumu

V rámci ochrany osobních údajů a zachování anonymity bylo klientům přiřazeno označení R1–R6. Na základě otázek vytvořených pro rozhovor byl každému klientovi poskytnut dostatečný prostor a čas na jejich zodpovězení. Bylo osloveno více respondentů, avšak s poskytnutím rozhovoru do výzkumu souhlasilo pouze šest z nich. Data, která byla shromážděna, stačila k naplnění cíle a k získání dostatečných informací pro zjištění stanovených výzkumných otázek.

Nejprve byla uskutečněna pilotáž zvolených otázek, po zjištění nedostatků došlo k jejich úpravě a následně začal probíhat sběr dat. Pilotní rozhovory se konaly v určené místnosti ve výchovném ústavu, kde na klienta nemohly působit rušivé elementy. Jelikož rozhovory probíhaly ve výchovném ústavu, respondenti byli uzavřenější a odpovídali stroze, z tohoto důvodu po úpravě bylo pro rozhovory zvoleno lepší místo. Rozhovory se uskutečnily v kavárně, na punči nebo přímo po sportovní aktivitě, a hlavně v naprostém soukromí, což vedlo k větší výřečnosti a otevřenosti respondentů. Rozhovor byl tvořen čtyřmi základními otevřenými otázkami. Dále se rozhovor vyvíjel podle situace a odpovědí respondentů. Nejprve byly klientovi vysvětleny význam a účel daného rozhovoru, aby porozuměl všem položeným otázkám. Na základě stanovené kostry otázek zazněly uprostřed rozhovoru i otázky, které předem stanoveny nebyly. Klienti souhlasili s nahráváním rozhovoru z důvodu přesného zaznamenání jejich odpovědí a následného přepsání do Wordu. Dané rozhovory trvaly 45–60 minut.

Sběr dat se uskutečnil v měsících listopadu a prosinci roku 2023. Přesný harmonogram této práce je uveden v tabulce č. 1.

Tabulka 1: Harmonogram výzkumu

Harmonogram výzkumu	
říjen 2023	shromažďování informací
listopad–prosinec 2023	realizace rozhovorů
listopad 2023 – leden 2024	psaní teoretické části
leden–únor 2024	zpracování a analýza získaných dat

6.3 Etika výzkumu

V rámci výzkumu byli respondenti seznámeni s účelem rozhovorů a souhlasili s účastí ve výzkumu. Etika výzkumu byla zabezpečena anonymitou, každému respondentovi bylo přiděleno označení R s číslicí, tudíž zveřejněná data neumožňují identifikovat účastníky výzkumu. Informace zjištěné na základě poskytnutých rozhovorů sloužily k naplnění cíle této bakalářské práce a byly využity pouze k tomuto výzkumu.

6.4 Rizika výzkumu

Důležitou limitací výzkumu bylo zaměření se na klienty pouze jednoho konkrétního ústavu. Získat samotný přístup k rizikovým adolescentům a možnost provádět s nimi diskrétní rozhovory bez přítomnosti pracovníků ústavu nebylo autorce v jiných zařízeních umožněno, a proto poznatky nelze generalizovat pro budoucí výzkumy. Se zaměřením se na jeden konkrétní ústav úzce souvisí další limitace, jelikož v ústavu, kde byl výzkum proveden, se nacházelo kolem 20 klientů, přičemž účast v rozhovoru byla dobrovolná, tudíž se podařilo získat pouze 6 respondentů, což je i tak považováno za velký úspěch. Menší množství provedených rozhovorů, bohužel nemusí přinést tak přesné výsledky jako výzkum o 100 respondentech, a proto se do budoucna doporučuje výzkumný soubor zvětšit.

Rizikový adolescenti, kteří nerespektují autority a mají problém se otevřít neznámému člověku působili v rámci rozhovorů uzavřeně a otázky nechtěli příliš rozvíjet. Byl proveden pokus tuto bariéru prolomit změnou prostředí a přátelským přístupem, přičemž se jednalo o částečný úspěch. Avšak aby bylo dosaženo plného porozumění, doporučuje se pro budoucí výzkumy vytvořit s klienty hlubší pouto, a to především kvůli dosažení maximální důvěry, která by pak pravděpodobně směřovala k jejich větší otevřenosti.

Dalším omezením, které mohlo mít dopad na odpovědi respondentů, byla jejich možná účast na nelegálních činnostech. Může se jednat pouze o domněnku či spekulaci, avšak pokud by rádi volný čas trávili prováděním nějaké zakázané aktivity, tak i přes anonymitu v rozhovorech, by se tento fakt snažili zatajit, a tudíž nelze dosáhnou plné upřímnosti.

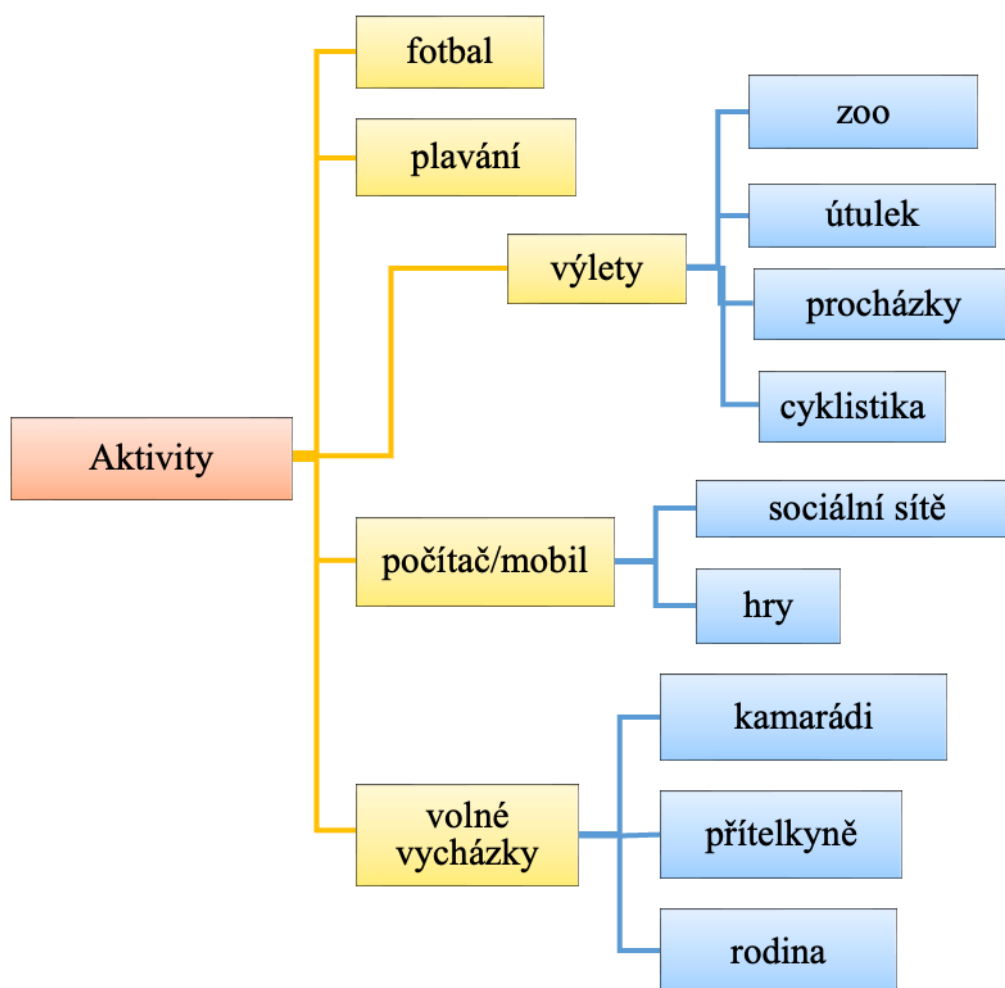
V neposlední řadě, je považován za omezení výzkumu i časový rámec, který byl s klienty stráven, jelikož další rozhovory či schůzky s nimi, byli odmítnuty a již respondenti nechtěli znovu sejít, aby bylo možno v rámci kvalitativního výzkumu proniknout co nejvíce do hloubky a plně pochopit jejich prožívání.

Za závěrečnou limitaci výzkumu je považován fakt, že klienti, kteří se v ústavu nacházeli byli pouze muži. Jejich prožívání jednotlivých aktivit, trávení volného času či postoje, hodnoty a zásady se mohou radikálně lišit od ženského pohlaví, a proto je do budoucna doporučeno zaměřit výzkumný soubor na obě pohlaví.

7 Výsledky

Během sběru potřebných dat došlo k získání informací od respondentů z výchovného ústavu. Prostřednictvím rozhovorů byly zjišťovány informace, díky nimž jsme splnit stanovený hlavní cíl i vedlejší cíle, a dále také získat odpovědi na výzkumnou otázku. Zjištěné informace byly dále zpracovány do diagramů. Hlavní kategorie je znázorněna růžovou barvou a podkategorie žlutou, modrou a zelenou.

Nejprve jsme zjišťovali, *jaké aktivity jsou klientům nabízeny*. V rámci rozhovorů realizovaných s respondenty proběhl nejprve rozhovor s jejich vychovateli za účelem zjištění nabízených aktivit. Vychovatelé nejčastěji uváděli aktivity, jako jsou např. fotbal, nohejbal, cyklistika, plavání, volný čas na počítači/PlayStationu, podnikání různých výletů (návštěva zoo, procházky, návštěva útulků pro psy apod.). Tyto aktivity jsou znázorněny na **obrázku 1**.

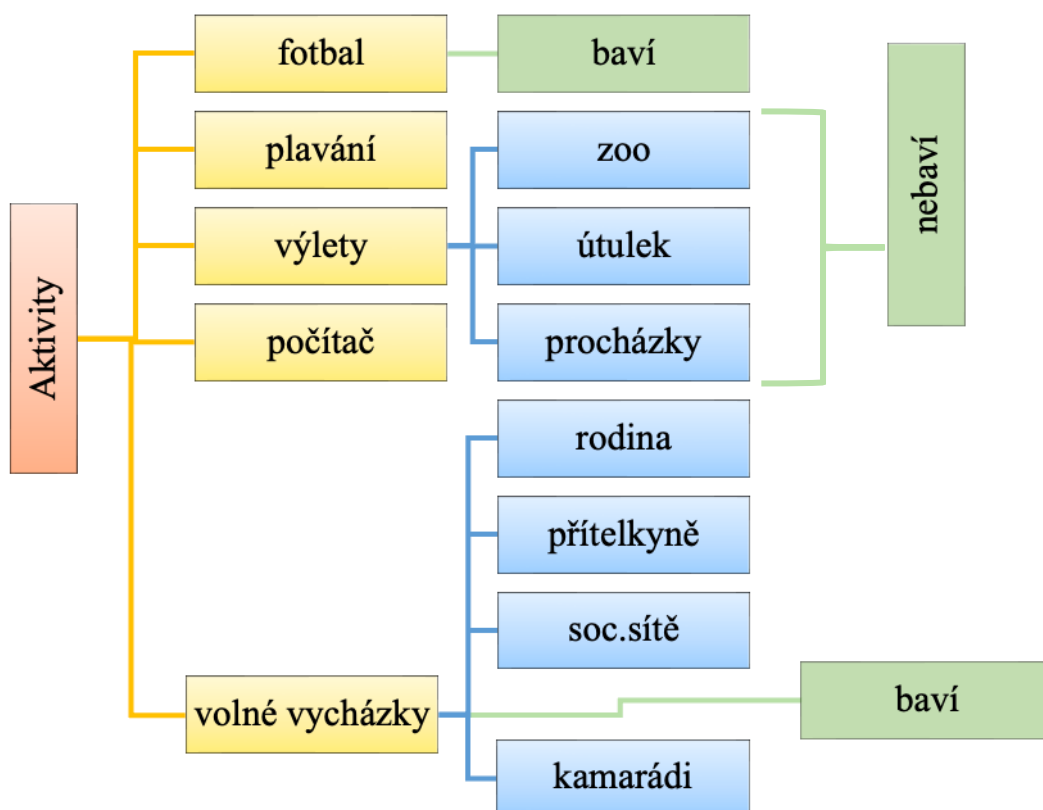

Obrázek 1: Výčet nabízených volnočasových aktivit

Na obrázku č. 1 lze vidět, že nabízených aktivit je mnoho, mezi nejčastější odpovědi se řadil fotbal. R1 uvedl: „*To je různý, rád hraju fotbal, jako třeba teď, nebo jezdím na vycházky. Často jsem na mobilu a jedu klasicky socky a píšu si s lidma venku,*

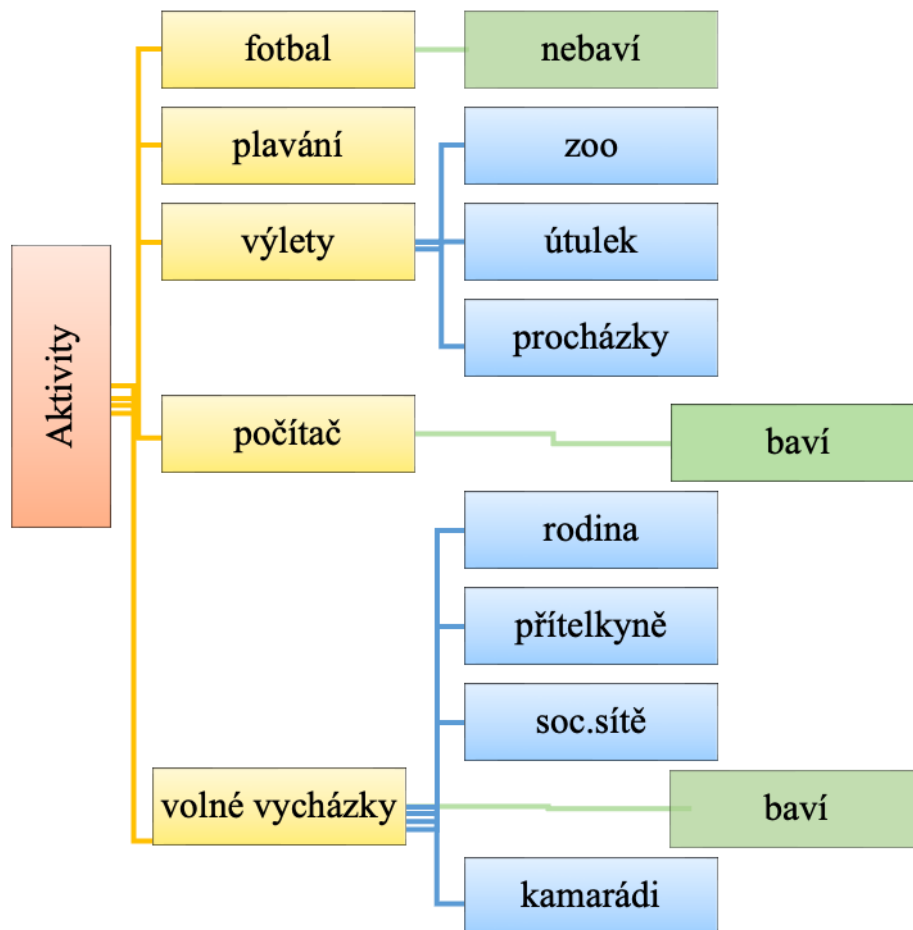
protože když už vypadnu, tak se mám s kým vidět.“ R2 uvedl, že fotbal hraje rád, ale spíš na počítači, jelikož ve skutečnosti není tak dobrý. Na otázku, jak trávil čas před vstupem do výchovného ústavu, odpověděl: *„My doma neměli počítač, takže jsem měl partu kamarádů a chodili jsme pořád k jednomu hrát, anebo jsme se prostě flákali na sídláku. Tady kámoše moc nemám, možná proto mě to tu štve. Pamatuju si, jak jsme s klukama kradli fotbalový kartičky a podle toho proti sobě skládali fotbalový mužstva ve FIFÉ. To mě fakt bavilo.*“ R5 uvedl mezi oblíbené aktivity též fotbal a dodal: *„...Pak mě ještě baví chození na vycházky. Pak chodíme s paní vychovatelkou do útulku venčit pejsky. Já jsem taky pejskař, takže to mě baví. Ted' zrovna čekáme na štěně ovčáka. Budu ho brát na cvičák, aby se vycvičil a uměl různé povely.*“ R6 uvedl, že výčet aktivit, který jim je nabízen, je dostačující. Mezi své oblíbené řadí plavání a počítačové hry. K tomu dodal: *„...ale já mám koníčka, kterýho bych chtěl změnit. To jsou počítačové hry.*“ Na otázku *„Proč bys chtěl svůj koníček změnit?“* se zasmál a poukázal na svoji postavu. R6: *„Protože potom jsem takovejhle...“* Následně doplnil: *„Největší koníček, co bych jako chtěl, tak je jezdit na koních. Tady jezdíme na kola, to mě hodně baví. Jezdíme do lesa a tam na houby. Třeba za každou houbu, kterou najdeme, dostaneme od vychovatelů 20 korun.*“ Mezi časté odpovědi též patřilo hraní na PC (R2, R3, R4). V rámci volných vycházek k nejčastějším odpovědím náležely čas s rodinou, kamarády, přítelkyní apod. R5 uvedl: *„...vycházku mám na tři hodiny třikrát v týdnu, takže to jako jde. A pak jsem ještě s přítelkyní, ta je ale z Tejna, takže ji sem buď vozí mamina, nebo busem.*“ R1 nejčastěji tráví čas se svojí sestrou, když jede domů za rodinou. Jeho den většinou podle jeho slov probíhá následovně: *„Tak normálně, ráno vstanu, dám si něco k jídlu a pak jsem se ségrou, s tou jdeme občas ven nebo někam do města jedeme. Doma jim občas s něčím pomůžu, uklidím nebo na zahradě. Ted' jsem třeba dělal dřevo. Ale jinak mě nechávají. Jsem rád, že jsem doma, ale někdy se s mámou hádáme, a to už se pak těším zpět na barák. Tady mě nikdo moc nebuzeruje, občas vychovatelé, ale to spíš kvůli bordelu v pokoji anebo kvůli chování. Doma se najde vždycky něco, to je klasika prostě. Ségra je v pohodě, je jí třináct a s tou nic neřešíme.*“

Další otázkou jsme zjišťovali, *jaký je jejich vztah k nabízeným aktivitám.* Tento vztah měli respondenti popsat. Jelikož každý z dotazovaných odpovídal odlišně, jejich výpovědi jsou rozděleny do několika diagramů. Na obrázku 2 je znázorněna odpověď respondenta č. 1.

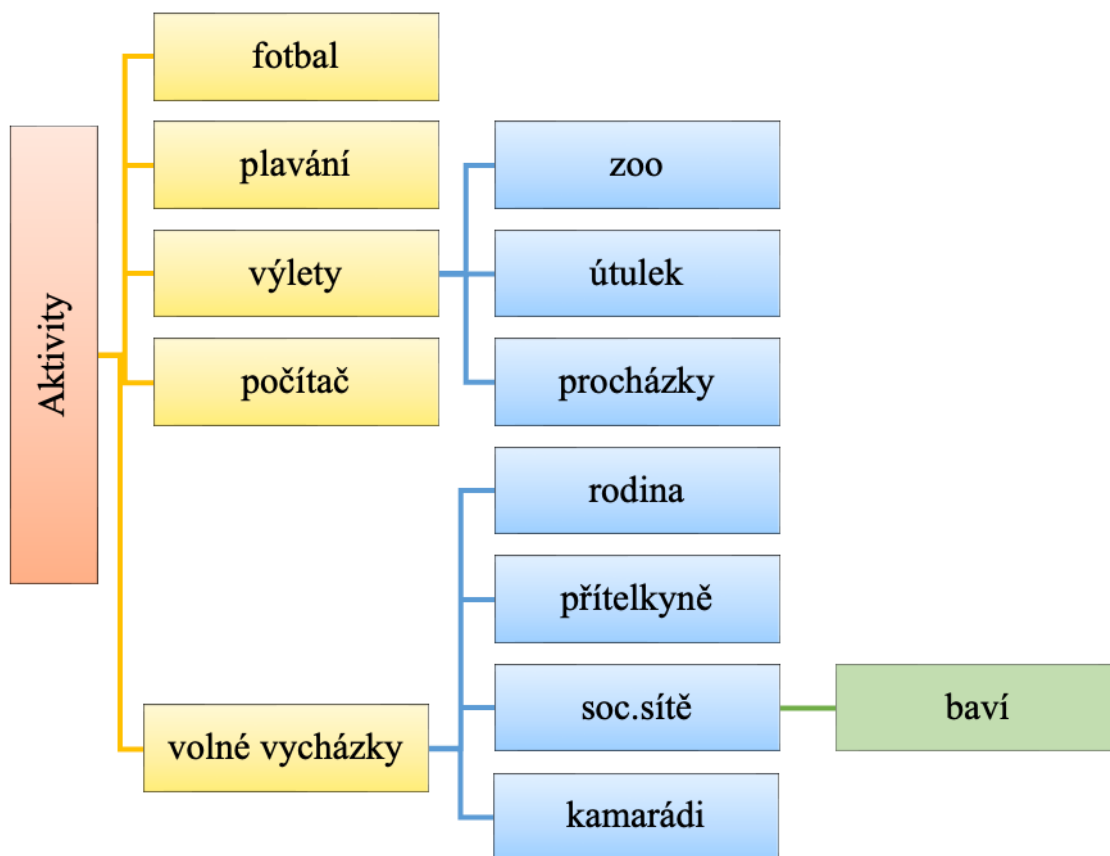
Obrázek 2: Vztah R1 k nabízeným aktivitám

R1 odpověděl, že ho baví pouze fotbal. „...*Jiný aktivity mě prostě moc nebaví, je to nuda.*“ Pokud by měl jmenovat ještě nějakou aktivitu, která ho baví, pak je to trávení času venku s kamarády. Na fotbale má nejraději „...*asi jak vypadneme z baráku pryč, na hřiště a taky, že tu s klukama nemusíme řešit kraviny. Nebo spíš si je vyřkáme na hřišti (smích). Hlavně je to něco, co mi jde, takže mě baví, když z kluků udělám šašky.*“ Zajímalo nás, jaké kraviny má na mysli. R1 uvedl: „*Nevim, když jsme na baráku, tak se furt kvůli něčemu hádáme, a tady spíš táhneme za jedno a jsme tu, abysme si zahráli, i když furt soutěžíme a hádáme se, tak je to jiný a je to sranda. Taky mě baví, že tu i ten největší najednou ztratí respekt kvůli tomu, že ho nějaký prcek obehraje. Má to prostě jiný pravidla než pasíák.*“ Možnost aktivit mu dává pocit volnosti, útěku. „*Je to takovej malej útěk. Vlastně jako ten fotbal. Vypadnout ven a dělat něco, v čem jsem dobrej, je super, ale pak se vrátíme dovnitř a mě štvě, že zase musím bejt zavřenej. Takhle nemůžu ani hrát za žádný tým pořádně, protože bych nemohl na tréninky, nic.*“

Obrázek 3: Vztah R2 k nabízeným aktivitám

R2 má nejradši, když může hrát hry na počítači. Bere to jako odreagování: „...počítače jsou moje záliba, když hraju, tak na nic nemyslím a prostě se bavím, možná proto furt hraju“ (smích). Nejčastěji hraje videohru, která se nazývá FIFA, fotbal venku ho příliš nebaví, jelikož v něm není tak dobrý. R2 dodává: „...hlavně mě prostě vytáčí spoluhráči, radši se bavím sám.“ Mezi aktivity, které ho nebaví, řadí hlavně procházky: „...Nesnáším procházky, pořád se někde procházet, a nikoho nezajímá, jestli je venku kosa nebo prší. Rád si zasportuju, to jo, ale musím na to mít náladu. Vlastně nic kromě toho počítače mě nebaví.“ Svůj vztah k aktivitám R2 popsal následovně: „Já nevím. Je to složitý. Radši bych si dělal plán sám a nemusel mít na výběr z pár aktivit, kde vás nutí je dělat s dalšíma lidma jakoby. Takže za mě se spíš nudím a cejtím se, že mě k tomu nutí. Jenže vypadnout odtud je prostě tak nějak vždycky fajn, jestli chápete.“

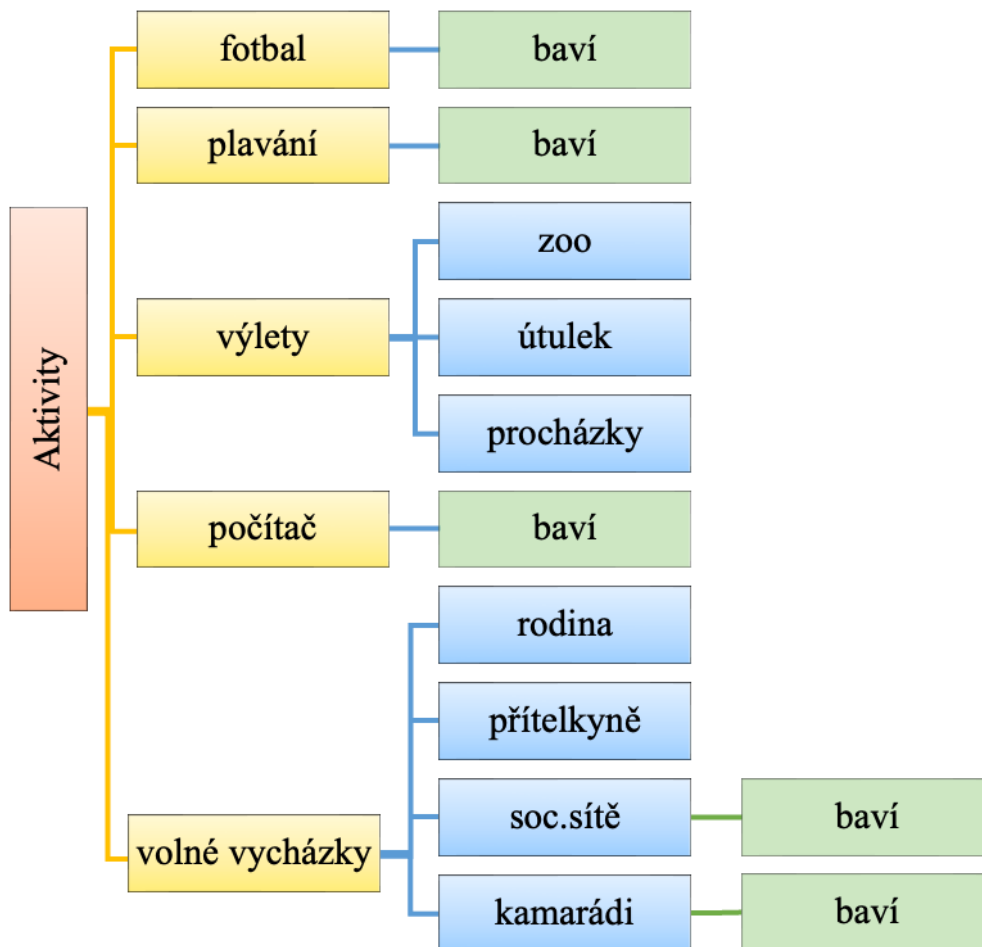

Obrázek 4: Vztah R3 k nabízeným aktivitám

R3 nejraději tráví svůj volný čas malováním graffiti: „...*rád čmáram na zdi, tagy a tak, když není zeď, tak беру takový velký průhledný fólie, vzhledem k tomu, že mě tu teď hlídaj, tak spíš ty.*“ Respondent dále uvedl, že právě z tohoto důvodu je ve výchovném ústavu, jelikož poškozoval veřejné prostory apod. Na otázku, zda navštěvuje nějaký výtvarný kroužek, odpověděl: „*Já jako nerad kreslím věci nebo lidi. Spíš jen ty graffiti. Ale mám kámoše, kterej do toho zahrne i nějaký karikatury a podobně, to pak vypadá dobře, takže teď zkouším taky různé postavičky. Prej v tom výtvarka pomůže, nejlepší sprejeři prej chodili na výtvarný školy, ale nevím, no.*“ Vycházky využívá zejména k získávání inspirace: „...*Když jsou nějaký vycházky, tak alespoň koukám na nové věci, co namalovali známý, a šťve mě, jak se zlepšujou, takže musím taky makat.*“

Zajímalo nás, proč ho sprejování graffiti tak baví, na což R3 odpověděl: „*Já se tím jakoby vyjadřuju, a hlavně jsem na to fakt pyšnej. Vím, že to uvidí mraky lidí, a čím lepší graffiti, tím větší respekt člověk má. Dneska už to není takový tabu, jak si lidi myslí, probíhají výstavy, lidi dělají zakázky a podobně. Jednou bych se tím chtěl žít prostě.*“ Další nabízené aktivity respondenta příliš nebaví, uvedl, že raději tráví čas sám, sleduje na telefonu videa jiných sprejerů, vytváří si nové taktiky, má svůj vlastní klid, a je tak spokojený. Dále dodal: „*Já se tu cejtím celkem dobře. Mám co dělat, ale*

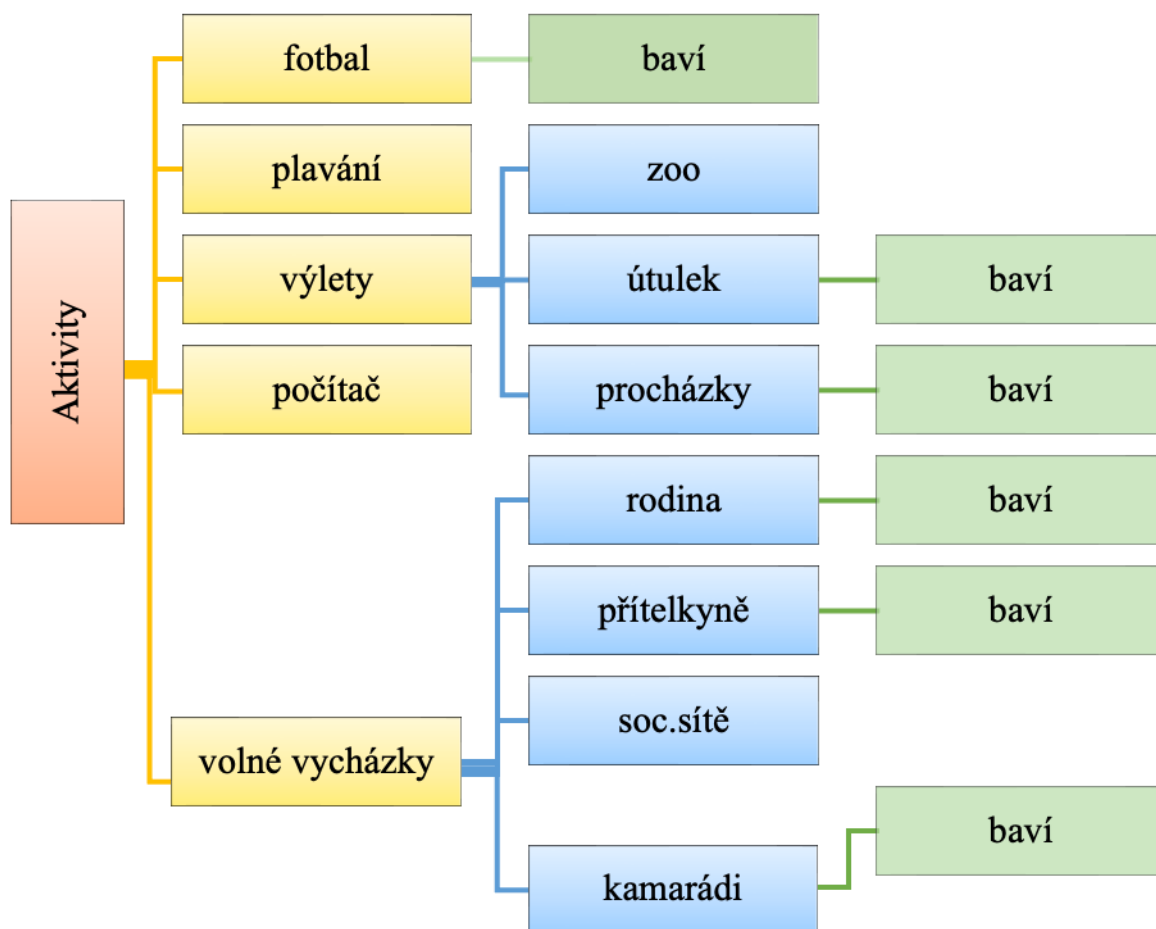
radši bych byl venku, že jo. Proto když už volnej čas je, tak je to taková svoboda trochu, že tě někdo nebužeruje, ale vlastně to volnej čas není, když jsme furt pod dozorem prostě.“

Obrázek 5: Vztah R4 k nabízeným aktivitám

Z rozhovoru s R4 vyplynulo, že nejvíce má rád auta, ať už když je může sledovat v TV, nebo na PC, či ve skutečnosti: „Já auta miluju. Ať už řídit, nebo opravovat, všechno kolem nich. Když mám volno, tak chodím za kámošem na dílnu, je to automechanik a má vlastní dílnu prostě. Mě nechává mu pomáhat a sem tam mi za to dá i nějakou korunu.“ Z aktivit, které jsou jim nabízeny, má rád plavání a posilování, jelikož chce být automechanikem a ten podle jeho slov potřebuje pořádné svaly, aby uzvedl kolo auta. Celkově vztah ke sportu popisuje takto: „Hele, zas tak mě to neláká. Jako na zabítí času dobrý, ale radši koukám na ty formule třeba nebo jakýkoliv závody.“ Nejráději tráví čas s kamarády, v dílně, nebo na telefonu. Na otázku, jak se cítí, když má volný čas, odpovídá: „Nic moc, chtěl bych vypadnout a věnovat se víc věcem, co mě baví. Jako není to tu nejhorší, ale někdy mě štvou i lidi. Je to pořád pasťák, takže tu nikdo bejt nechce. Hlavně je to fakt ústav a přijde mi, že vás furt nutí dělat něco, co nechcete. Proto chcem taky furt na vycházky všichni. Ty jsou super. Z rozhovoru vyplynulo, že jeho maminka ho v jeho koníčku velmi podporuje: „...a

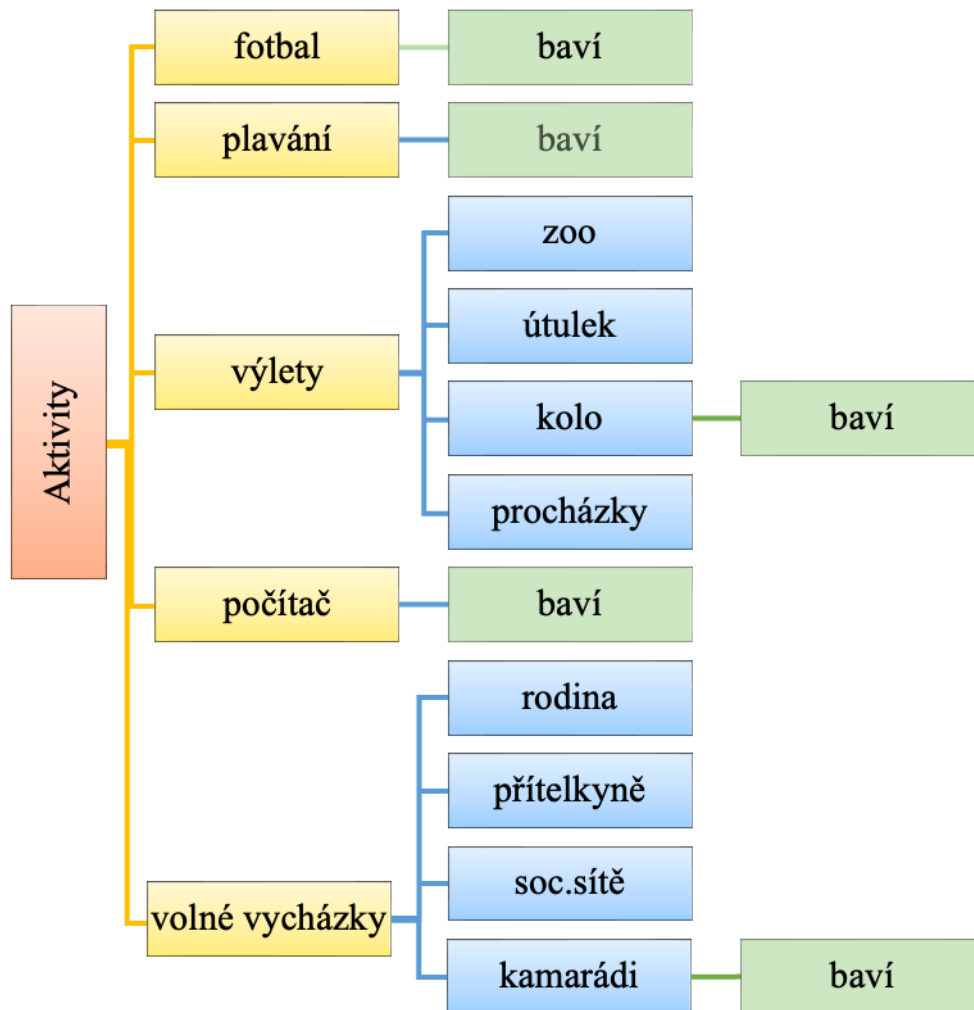
máma mě v tom fakt podporuje. Takže když ne na dílně, mám doma vždycky připravených dost časáků, abych se něco prej naučil.“

Obrázek 6: Vztah R5 k nabízeným aktivitám

Respondent 5 uvádí, že nejraději chodí na procházky, ven s kamarády, s přítelkyní nebo rád navštěvuje útulky pro psy, kde budou mít štěňátko a on se těší na jeho výcvik, který mu dá on sám. Nejvíce ho však baví opravovat auta. R5 uvádí: „*S klukama jsme přes léto chodili do autodílny opravovat auta, můj kámoš má totiž svoji dílnu. Teď mu tam půjdu zase s něčím pomoci, čekáme, až přijde jeden díl. Tam mě to baví nejvíc, postupně se tam všechno učím. Posledně jsme tam opravovali svoje auto, protože se nám vysypala celá převodovka, v devadesáti hezky. Nešla nám tam vůbec zařadit trojka, tak do toho kámoš trochu víc zatlačil a najednou jsme slyšeli, jak tam něco zapraskalo a najednou jsme měli převodovku na zemi. Takže jsme volali tomu kamarádovi, co má autodílnu, aby vzal auto a přijel pro nás. Pak jsme přijeli na dílnu, auto dali na zvedáky, abysme přišli na to, co se tam jako zničilo. A takový dvě ozubený kolečka na sebe nepasovaly, protože tam někdo dal úplně něco jinýho a ještě to jedno kolečko bylo úplně vykousaný, takže ta spojka prokluzovala a vůbec se nechytala. Takže teď ještě*

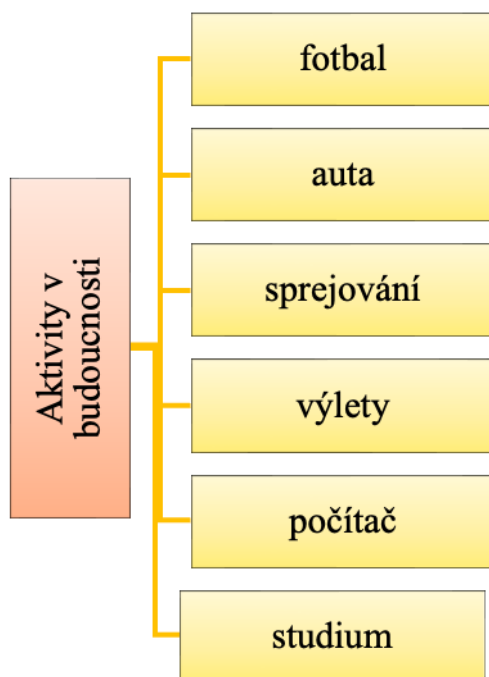
čekáme, až přijdou nějaký díly, který se hrozně těžko shání, ale snad do konce měsíce už by to mělo přijít a pak to opravíme.“

Obrázek 7: Vztah R6 k nabízeným aktivitám

Respondent 6 sděluje, že aktivit, které jsou jim nabízeny, je spousta, baví ho plavat, jezdit na kole, hrát fotbal s kluky venku apod. Dále uvádí jako nejoblíbenější aktivitu hraní na PC: „Mě hrozně baví řízení a my tady k počítači máme volant a já tady právě hraju jednu hru, ve který vy si sestavíte celý auto. Je tam ze začátku vlastně auto, který je bez kol, bez karoserie, no prostě jenom ta kostra auta. A vy si to vlastně musíte celý sestavit, smontovat a tak. A já si tam pak stahuju ještě různý moody, do tý hry. A taky to jde stáhnout, že si to auto nemusím sestavovat celý já, ale nějaký cizí. Ale to mě spíš baví si to dělat sám a podle sebe. No a s tím autem si pak můžete dojet, kam chcete, nakoupit, do práce, můžu vlastně všechno úplně v pohodě. A mám k tomu připojenej ten volant i pedály.“

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, jak by klienti chtěli trávit svůj volný čas v budoucnosti. Na obrázku 8 lze vidět nejčastější odpovědi. Níže uvádíme jednotlivé výpovědi respondentů.

Obrázek 8: Volný čas v budoucnosti

R1: „Chtěl bych do Velešína na učňák, na obráběče kovů, a hlavně se přihlásit do nějakýho fotbalovýho týmu, kde bych mohl hrát normální soutěž. Žádný další plány zatím nemám, stejně tu ještě chvíli zkejsnu.“

R2: „Zatím moc nevím, jsem takovej ztracenej. Líbilo by se mi být programátorem, mít svůj klid a ťukat na klávesnici, ale těžko říct. Prej jsou ty školy hrozně těžký a já nerad dělám něco, co mě nebaví.“

R3: „Chtěl bych se věnovat, jak sem řek’, tomu kreslení. Takže se chci přihlásit na nějakej výtvarnej kroužek a dál prostě sprejovat. Možná si tím i vydělat nějaký peníze, teď dost jedou takový ty obrazy na zakázku nebo ty pouliční umělci, nevím, jak tady, ale jednou jsem byl v Praze a tam to jelo.“

R4: „Našetřit peníze na tu krosku a jít na automechanika na učňák. Mohl bych furt makat u kámoše na dílně a jednou by mě třeba i zaměstnal. Chtěl bych dělat mechanika pro formule, ale tam se dostat je asi nemožný, ale nějak se dostat k tomu závodění by bylo top.“

R5: „Auta, fakt mě to baví, si s tím hrát a hrabat se v nich.“

R6: „Já bych si chtěl hlavně udělat řidičák v patnácti na motorku. A potom bych někdy začal dělat brigádu u automechanika a tam bych klidně zůstal. V autech se docela vyznám a mám je rád, ale co mám nejradši, jsou veteráni, ty úplně zbožňuju. No a když bych byl na tý brigádě, tak k tomu bych si dělal školu a pak bych i jezdil kamionem.“

Z rozhovorů též vyplynula odpověď na stanovenou výzkumnou otázku: *Jak prožívají klienti volný čas, který tráví ve výchovném ústavu?* Lze říci, že každý z klientů tráví ve výchovném ústavu čas odlišně, někteří rádi tráví tento čas sami, někteří zase

s kamarády venku, na fotbale apod. Volného času si klienti váží a snaží se ho naplnit tak, aby byli spokojeni. Ve výchovném ústavu jsou nařízena různá pravidla, která je důležité dodržovat, a bohužel i pro ně nesou nějaká omezení, která vnímají jako otravná, nudná atd. Avšak všichni respondenti uvedli, že vycházky mají třikrát týdně na tři hodiny a že prostor ke trávení volného času podle svého uvážení mají v rámci možností dostatečný. Z jednotlivých rozhovorů byly vytvořeny pro srovnání podbody, které přehledně ukazují, jak respondenti prožívají svůj volný čas.

R1:

- Hraje rád fotbal, protože mu to jde a má pocit, že pomocí sportu utíká od problémů doma či v nápravném zařízení.
- Chodí s kamarády ven, do nákupních středisek, parků apod., kde si povídají.
- víkendu jezdí domů, kde se někdy cítí dobře a někdy hůře (např. když se hádá s matkou).
- Rád tráví čas se sestrou.

R2:

- Rád hraje fotbal.
- Nejraději hraje na počítači, protože se pak vyhne konfliktům z osobních interakcí.
- Hraje sportovní hry (FIFA, Auta).
- Nesnáší nucené procházky.

R3:

- Rád sprejuje.
- Má svůj skicák, do kterého si stále kreslí, avšak nikoliv lidi či zvířata – většinou se jedná o graffiti.
- Nemá možnost se v dané aktivitě zlepšovat, protože je v nápravném zařízení.
- Jiné nabízené aktivity ho nebaví. Pokud si nekreslí, sleduje na internetu jiná videa o sprejování.
- O volných vycházkách se chodí dívat, co kdo kde nového nasprejoval.

R4:

- Má zálibu v autech a rodina ho v jeho zálibách podporuje.
- Sleduje formuli 1.
- V zařízení ho baví plavat, posilovat.
- Rád tráví čas s kamarády.

R5:

- Baví ho fotbal.
- Baví ho procházky.
- Rád chodí do útulku venčit psy.
- V rámci volných vycházek jezdí za kamarády.

- Rád také tráví čas s přítelkyní.
- Rád trávil v létě čas u kamaráda v autodílně a chce být automechanikem.

R6:

- Má rád plavání, fotbal.
- Baví ho angličtina a počítačové hry.
- Chtěl by si vyzkoušet jízdu na koni.
- Baví ho jezdit na kole.
- Má kladný vztah k autům a technologiím.

V rámci shrnutí výpovědí respondentů lze říci, že jsou s nabízenými aktivitami spokojeni. Avšak některé aktivity, které by respondenti rádi prováděli, nejsou v ústavu nabízeny. Lze si povšimnout, že mezi aktivitami nebyl zmíněn žádný výtvarný či umělecký kroužek, ve kterém by se respondenti i jiní klienti ústavu mohli dále rozvíjet a případně najít další možnosti trávení volného času. Ve většině případů též respondenti uváděli, že mají zálibu v autech. I tato skutečnost stojí za zmínku, jelikož by do budoucna mohlo dojít např. k navázání spolupráce s autodílnou/automechanikem, kam by mohli docházet učit se novým věcem a dělat, co je baví, zároveň se tak připravovat na budoucí život a najít si v této oblasti zaměstnání.

Závěr

Předložená bakalářská práce se zabývala tématem *Volný čas klientů ve výchovném ústavu*. Tato práce byla rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část čtenáři přibližuje termíny, jako jsou např. volný čas, volnočasové aktivity, definuje dále výchovný ústav a termíny s ním spojené. Zde je důležité zmínit, že mládež, která pobývá ve výchovném ústavu, spadá do skupiny rizikových mladistvých. Jejich chování se vymyká společenské normě a řadíme sem např. delikvenci, kriminalitu, závislosti apod. Z rozhovorů realizovaných s respondenty vyplynulo, že právě nejčastějším důvodem pobytu ve výchovném ústavu bylo delikventní chování (R1, R2). Což potvrzuje i výzkum Ministerstva vnitra, který zkoumá aktuální situaci, kriminalitu i delikvenci mládeže a poukazuje na to, že nejpalčivější problém představuje právě delikventní chování mladistvých ve věku 15 až 17 let (MV ČR 2020). Mezi další příklady rizikového chování se řadí kriminalita mladistvých. R5 např. v rozhovoru uvedl, že odcizil své matce auto z důvodu „abstůku“ po cigaretách: „...*Ale pak jsem se ztratil a dojel až do Rakouska. Tam mě několikrát vyfotili, protože jsem jel hodně.*“ FISCHER, ŠKODA (2018: 172) uvádí, že na vzniku kriminálního chování a spáchání trestného činu se mohou podílet také psychické faktory.

V rámci rozhovoru jsme se dozvěděli, že do vybraného výchovného ústavu bývají klienti umístováni nejčastěji kvůli záškoláctví, výtržnictví, z důvodu nezvladatelných výbuchů vzteku. Dále také kvůli krádežím, sexuální aktivitě s nezletilou a s následným řešením těhotenství. Autoři HASKING, BOYES, GREVES (2018: 974) upozorňují na to, že mládež, která má sklony k rizikovému chování, se snaží vyřešit svoje problémy a negativní emoce různými způsoby, avšak ne vždy tyto způsoby bývají dobré, což vede k většímu riziku vzniku rizikového chování. Většina respondentů pochází se sociálně slabších rodin, kde se od rodičů nenaučili takové základy, jako je chození do práce – tudíž děti pak nemají potřebu chodit do školy, a nemají tak doma pevné zázemí. Rodiče tím, že nechodí do práce, nemají finanční prostředky, nemohou děti podporovat v zájmových činnostech atp. Ty se pak uchylují k nelegálnímu získávání peněz, jako je prodej drog a jiných omamných látek. Utíkají z domova. S tím se ztotožňuje MÜLLEROVÁ (2014: 22), která uvádí, že role rodiny v prevenci rizikového chování je velmi důležitá. Je potřeba, aby daný adolescent cítil podporu a pečlivý vztah od svého blízkého okolí. Pokud tato podpora chybí a rodina neposkytuje dostatečnou oporu, lze předpokládat výskyt rizikového chování. KAJANOVÁ (2014: 38–39) doplňuje, že pro vznik závislosti na omamných látkách, cigaretách a alkoholu existuje mnoho faktorů. Mezi ně řadí autorka právě také sociální faktory, zejména vliv rodiny a okolí.

Překvapivým zjištěním pro nás bylo, že převážná část klientů výchovného ústavu je pod medikací z důvodu snížení agrese. Při rozhovoru s jednou z vychovatelek bylo zjištěno, že za posledních 14 let, co vykonává praxi, nezažila tolik mladistvých pod medikací. Zde se nabízí otázka, proč tomu tak je, a zda by se tyto situace mohly řešit jinak, např. právě tím, že budou mladistvým poskytovány čas a prostor pro správné trávení volného času jako prevence vzniku rizikového chování.

Na základě získaných výsledků lze konstatovat, že hlavní a vedlejší cíle bakalářské práce byly naplněny. Mezi nejčastější aktivity, které respondenti uváděli, patřily hraní fotbalu, vycházky, plavání, výlety, počítačové hry, čas trávený na mobilu – sociální sítě. Pokud šlo o volný čas klientů mimo výchovný ústav, nejčastěji šlo o trávení času s kamarády, respondenti projevovali obrovský zájem o opravu automobilů, takže většina z nich svůj volný čas trávila v autodílně, jeden z respondentů uvedl, že jeho jediným koníčkem je sprejování graffiti. Zde vyplynulo na povrch, že ve výchovném ústavu není nabízena možnost výtvarných kroužků, která by stála za zamyšlení z důvodu další preventivní možnosti, jak zabránit rizikovému chování mladistvých (viz příklad se spreji, kdy R3 uvedl, že je ve výchovném ústavu právě z důvodu čmárání na zdi, lavičky atd. Tato práce může být zajímavým podkladem pro ředitele a zaměstnance výchovných ústavů pro tvorbu nových volnočasových aktivit, možnost zaměřit se individuálně na jednotlivé klienty a jejich potřeby. Zaměření se na klienta individuální formou může přispět k předcházení rizikovému chování mladistvých.

Seznam literatury

1. AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION, 2013. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™*. 5th ed. [online]. Washington, DC: American Psychiatric Publishing [cit. 2024-02-02]. Dostupné na WWW: <<https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>>.
2. BAŠTECKÁ, B., 2019. *Volnočasové aktivity a jejich vliv na kvalitu života studentů*. Brno. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.
3. BAUMAN, A. E. et al., 2012. Correlates of physical activity: why are some people physically active and others not? *The Lancet*, **380**(9838), 258–271. ISSN 0140-6736.
4. BECK, U., 1986. *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Frankfurt am Mein: Suhrkamp. ISBN 978-3-518-11365-3.
5. BENDL, S. et al., 2015. *Vychovatelství: Učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-9763-2.
6. ČÁP, J.; MAREŠ, J., 2007. *Děti a mládí nejsou pasivním produktem výchovy, jsou ve výchově aktivním členem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.
7. ČECH, T., 2012. Prevence. In MIOVSKÝ, M. et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze & Togga, s. 143-148. ISBN 978-80-87258-89-7.
8. DOLEJŠ, M.; OREL, M., 2017. *Rizikové chování u adolescentů a impulzivita jako prediktor tohoto chování*. Olomouc: Univerzita palackého v Olomouci. ISBN 970-80-244-5252-4.
9. DUBSKÝ, J.; URBAN, L., 2005. *Sociální deviace*. Praha: Vydavatelství PA CR. ISBN 978-80-7251-202-1.
10. ERIKSON, E. H., 1968. *Identity: youth and crisis*. New York: Norton. ISBN 978-0393311448.
11. FISHER, S.; ŠKODA, J., 2018. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-2475-046-0.
12. HÁJEK, B. et al., 2004. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT. ISBN 978-80-86784-06-1.
13. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J., 2003. *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova. ISBN 978-80-7290-666-6
14. HÁJEK, B.; HOFBAUER, B.; PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-473-1.

15. HAMŘÍK, Z., 2022. *Volný čas dětí a mládeže: zábava, odpočinek a příležitost pro rozvoj*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6182-3.
16. HASKING, P.; BOYES, M.; GREVES, S., 2018.: Self-efficacy and emotionally dysregulated behaviour: An exploratory test of the role of emotion regulatory and behaviour-specific beliefs. *Psychiatry research* [online]. **270**, 335–340 [cit. 2024-02-02]. ISSN 0165-1781. Dostupné na WWW: <<https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.09.045>>.
17. HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum: základy teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219-6.
18. HENDL, J.; REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1192-1.
19. HSU, C. L. et al., 2020. Cognitive effects of leisure activities among older adults: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, **17**(5), 1743. ISSN 1660-4601.
20. HUDEC, P., 2015. *Památky nás baví 1: Objevujeme kulturní dědictví s předškoláky a žáky 1. stupně základních škol*. Praha: Národní památkový ústav. ISBN 978-80-905631-6-2.
21. JEDLIČKA, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: Prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5981-4.
22. KAJANOVÁ, A., 2014. *Sociální patologie – vybrané kapitoly*. České Budějovice: ZSF JU v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-449-0.
23. KAPLAN, A., 2020. *Pohybová neúspěšnost u žáků mladšího školního věku*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-4562-9.
24. KAPLÁNEK, M., 2022. *Volný čas dětí staršího školního věku*. České Budějovice: Nakladatelství Jihočeské univerzity. ISBN 978-80-7394-934-1.
25. KNIJNIK, J. et al., 2019. *Youth cultures, sport and the media: expanding the boundaries*. London: Routledge. ISBN 978-1138369535.
26. KNIJNIK, J.; SIEDENTOP, D.; TSANGARIDOU, N., 2020. *Physical education and leisure: Exploring the terrain*. London: Routledge.
27. KNOTOVÁ, D., 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.
28. KRAUS, B., 2008. *Základ sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-2620-643-9.
29. KŘÍŽOVÁ, I., 2021. *Závislosti: pro psychologické obory*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-1754-3.

30. KVĚTOŇ, P., 2020. *Hraní videoher v dětství a dospívání: Dopady a souvislosti v sociálně-psychologické perspektivě*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-86174-23-5.
31. MATOUŠEK, O. et al., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
32. MIOVSKÝ, M.; SKÁCELOVÁ, L., 2015. *Prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie. ISBN 978-80-7422-392-1.
33. MORAVČÍK, O., 2022. Vývoj registrované kriminality v roce 2021. In: *Policie.cz* [online]. 21. 1. 2022 [cit. 2024-02-05]. Dostupné na WWW: <<https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>>.
34. MÜLLEROVÁ, D., 2014. *Hygiena, preventivní lékařství a veřejné zdravotnictví*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2510-2.
35. NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ, 2022. Národní institut dětí a mládeže. *Archiv-nuv.npi.cz* [online]. © 2022 [cit. 2023-11-02]. Dostupné na WWW: <<https://archiv-nuv.npi.cz/cinnosti/analyzy-trhu-prace-rozvoj-kvalifikaci-dalsiho-vzdelavani/narodni-institut-deti-a-mladeze.html>>.
36. *Národní zdravotnický informační portál* [online]. Praha: Ministerstvo zdravotnictví ČR a Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, © 2024 [cit. 2024-02-07]. Dostupné na WWW: <<https://www.nzip.cz>>.
37. NIELSEN SOBOTKOVÁ, V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4042-3.
38. NÝVLTOVÁ, H., 2015. *Mládež v kontextu společenských změn*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5299-2.
39. PACNEROVÁ, H.; KUPCOVÁ, Z., 2012. *Vybraný témata vychovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní institut pro vzdělávání. ISBN 978-80-87258-43-9.
40. PÁVKOVÁ, J., 2002. *Pedagogika volného času*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
41. PÁVKOVÁ, J., 2008. *Pedagogika volného času*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.
42. POSPÍŠIL, J., 2023. *Hodnoty a volný čas: Nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-6236-3.
43. PROCHÁZKA, M., 2019. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-882-9029-2.
44. PRŮCHA, J.; VETEŠKA, J., 2014. *Andragogický slovník*. 2. aktual., a rozš., vyd. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-8993-4.

45. ŘEZÁČ, K., 2022. *Potencialita dětí v náhradní rodinné péči od očekávání k autonomii*. Plzeň: západočeská univerzita. ISBN 978-80-261-1074-3.
46. ŘÍČAN, P., 2013. *S dětmi chytré a moudře*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0343-8.
47. SAK, P., 2000. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-7229-042-8.
48. SHARMA, A.; SHUKLA, K. A., 2016. Impact of Social Messengers Especially WhatsApp on Youth: A Sociological Study. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education*, **2**(5), 367–375. ISSN 2395-4396.
49. SHAW, P. et al., 2014. Emotion Dysregulation in Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *The American Journal of Psychiatry*, **171**(3), 276–293. ISSN 0002-953X.
50. SMOLÍK, J., 2010. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2907-7.
51. ŠVESTKOVÁ R., 2019. *Vybrané kapitoly ze sociální pedagogiky pro sociální pracovníky*. České Budějovice: ZSF JU v Českých Budějovicích. ISBN 978-80-7394-739-2.
52. TEXL, D., 2022. Kriminalita a delikvence mládeže. In: *Pravniprostor.cz* [online]. 3. 6. 2022 [cit. 2024-02-05]. Dostupné na WWW: <<https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/kriminalita-delikvence-mladeze>>.
53. VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-308-0.
54. VAŠUTOVÁ, J., 2009. Kompetence vychovatele, pedagogického pracovníka. In SEKERA, O. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, s.58. ISBN 978-80-7368-728-1.
55. VAVRYSOVÁ, L., 2018. *Rizikové aktivity, depresivity a vybrané osobnostní rysy u českých adolescentů z dětských domovů se školou a z výchovných ústavů*. Olomouc: Univerzita palackého. ISBN 978-80-244-5427-6
56. *Volný čas a jeho význam pro rozvoj osobnosti dítěte* [online]. Praha: ČSÚ, © 2023 [cit. 2023-03-02]. Dostupné na WWW: ≤ <https://www.czso.cz/documents/10180/45565388/33020817a7.pdf/09076964-8374-41e7-ba8c-43488f8daa1c?version=1.3> >.
57. WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2018. *International classification of diseases for mortality and morbidity statistics (11th Revision)* [online]. Geneva: World Health Organization [cit. 2024-01-31]. Dostupné na WWW: <<https://icd.who.int/browse11/l-m/en>>.

58. ZOUBKOVÁ, I.; MOULISOVÁ, M., 2004. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Portál. ISBN 80-86795-05-5.
59. MV ČR 2020

Seznam zkratk

AV ČR	Akademie věd České republiky
ČSÚ	Český statistický úřad
DSM-5	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
WHO	World Health Organization

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1: Harmonogram výzkumu	25
Obrázek 1: Výčet nabízených volnočasových aktivit.....	27
Obrázek 2: Vztah R1 k nabízeným aktivitám.....	29
Obrázek 3: Vztah R2 k nabízeným aktivitám.....	30
Obrázek 4: Vztah R3 k nabízeným aktivitám.....	31
Obrázek 5: Vztah R4 k nabízeným aktivitám.....	32
Obrázek 6: Vztah R5 k nabízeným aktivitám.....	33
Obrázek 7: Vztah R6 k nabízeným aktivitám.....	34
Obrázek 8: Volný čas v budoucnosti	35

Seznam příloh

Příloha I	Osnova rozhovoru
Příloha II	Přepis poskytnutých rozhovorů s respondenty

Přílohy

Příloha I Osnova rozhovoru

Otázka č. 1

Jaký je jejich vztah k nabízeným aktivitám?

Otázka č. 2

Jak by klienti chtěli trávit volný čas v budoucnosti?

Otázka č. 3

Jak prožívají klienti volný čas, který tráví ve výchovném ústavu?

Otázka č. 4, určená pro vychovatele

Jaké aktivity jsou klientům nabízeny?

Příloha II Přepis rozhovorů poskytnutých respondenty

Dotazovaný č. 1

T: „Ahoj, jak se dneska máš?“

D: „Dobry den, je mi dobre, skola už skončila, takže dobry.“

T: „To naprosto chápu, školu jsem taky jako mladší nemusela. Můžu se zeptat, kolik ti je let?“

D: „Je mi čtrnáct.“

T: „Dobře, vypadáš starší. Chtěla bych se tě zeptat, co rád děláš ve volném čase.“

D: „To je různý, rád hraju fotbal, jako třeba teď, nebo jezdím na vycházky. Často jsem na mobilu a jedu klasicky socky a píšu si s lidma venku, protože když už vypadnu, tak se mám s kým vidět.“

T: „Chodíš si zahrát fotbal, i když jsi venku?“

D: „To moc ne, není na to tolik času. Spíš se flákam s kámošema anebo balim holky. Fotbal hraju hlavně tady, ale jsem v tom podle mě fakt dobrej.“

T: „Rozumím, co máš na fotbale tady nejradší?“

D: „Asi jak vypadneme z baráku pryč, na hřiště a taky, že tu s klukama nemusíme řešit kraviny. Nebo spíš si je vyřikáme na hřišti (*smích*). Hlavně je to něco, co mi jde, takže mě baví, když z kluků udělám šašky.“

T: „Jaký kraviny máš na mysli?“

D: „Nevim, když jsme na baráku, tak se furt kvůli něčemu hádáme, a tady spíš táhneme za jedno a jsme tu, abysme si zahráli, i když furt soutěžíme a hádáme se, tak je to jiný a je to sranda. Taky mě baví, že tu i ten největší dement najednou ztratí respekt kvůli tomu, že ho nějaký prcek obehraje. Má to prostě jiný pravidla než past'ák.“

T: „A s klukama jinak trávíš čas rád?“

D: „Tady není moc na výběr, ale jo, když je co dělat, tak jo. Proto mě ten fotbal baví, všichni děláme to stejný, i když jsme rozdělení do týmu, tak se snažíme. Jiný aktivity mě prostě moc nebaví, je to nuda.“

T: „A jak se cítíš v rámci aktivit, které zde probíhají? Baví tě to?“

D: „Je to takovej malej útěk. Vlastně jako ten fotbal. Vypadnout ven a dělat něco, v čem sem dobrej, je super, ale pak se vrátíme dovnitř a mě sere, že zase musím bejt zavřenej. Takhle nemůžu ani hrát za žádný tým pořádně, protože bych nemohl na tréninky, nic.“

T: „Hrál jsi fotbal i dříve? Před vstupem sem?“

D: „Jo, právě hrál, to mi asi tak jediný zůstalo. Proto to mám rád. Dřív jsme chodili s klukama hrát skoro furt, když jsem byl ještě doma právě. No to nás chodilo dost, vždycky po škole jsme šli na hřiště.“

T: „A dneska když máš vycházky, tak už nechodíte, jak jsi mi před chvílí říkal?“

D: „No, pasťák prostě bere hodně času a pak s felákama radši kecám, než hraju.“

T: „Tak to je dobře, že alespoň tady si zahrát můžeš a nechybí ti to. Když už jsme u těch vycházek, co na nich děláš?“

D: „Jezdim do Igy nebo na Máj, za kámošema.“

T: „A co tam tak děláte?“

D: „Nic moc, většinou sedíme a kecáme.“

T: „Ale to musí být fajn zpestření pro tebe, je vidět a jet za nima, ne?“

D: „Jo, je to dobrý, já je vídám docela často, my máme tři vycházky týdně.“

T: „Jezdíš třeba i domů?“

D: „O vycházkách ne, domu jezdím na víkendy.“

T: „A jak to probíhá, když jsi doma?“

D: „Jsem s mámou a ségrou, probereme, co nového, s něčím občas pomůžu a sem tam jdu za klukama.“

T: „Chápu, kromě probírání nových věcí děláte ještě něco? Jak probíhá tvůj den například?“

D: „Tak normálně, ráno vstanu, dám si něco k jídlu a pak jsem se ségrou, s tou jdeme občas ven nebo někam do města jedeme. Doma jim občas s něčím pomůžu, uklidim nebo na zahradě. Teď jsem třeba dělal dřevo. Ale jinak mě nechávají. Jsem rád, že jsem doma, ale někdy se s mámou hádáme, a to už se pak těším zpět na barák. Tady mě nikdo moc nebuzeruje, občas vychovatelé, ale to spíš kvůli bordelu v pokoji anebo kvůli chování. Doma se najde vždycky něco, to je klasika prostě. Ségra je v pohodě, je jí třináct a s tou nic neřešíme.“

T: „Jaké to pro tebe je, když jsi doma? Těšíš se, až se tam zase vrátíš?“

D: „Se ségrou je mi dobře, na tu se vždycky těším. U mámy je to jak kdy, jakou má zrovna náladu. Někdy je v pohodě, je na mě hodná, ale když má špatnou náladu, tak se to moc nedá. Vždycky si něco najde a řve. Domu bych se moc pak vracet nechtěl, přemýšlím, že bych šel na intr. Právě kvůli ní a jezdil za nima zas jen o víkendech.“

T: „Co chceš dělat, až odsud odejdeš?“

D: „Chtěl bych do Velešína na učňák, na obráběče kovů, a hlavně se přihlásit do nějakýho fotbalovýho týmu, kde bych mohl hrát normální soutěž. Žádný další plány zatím nemám, stejně tu ještě chvíli zkejsnu.“

Dotazovaný č. 2

T: „Ahoj, děkuji, že jsi souhlasil s rozhovorem. Jak se dneska máš?“

D: „Dobrej, někdy je líp a někdy hůř, dneska něco mezi.“

T: „To chápu. Kdy je líp, a naopak kdy je hůř?“

D: „Líp je, když si můžu zahrát na počítači a s nikým se nehádat, hůř, když se dějou kraviny v životě.“

T: „Takže rád hraješ na počítači? Pomáhá ti to, i když se třeba necítíš dobře?“

D: „Jo jo, počítače jsou moje záliba, když hraju, tak na nic nemyslím a prostě se bavím, možná proto furt hraju“ (*smích*).

T: „Slyšela jsem, že počítačů u vás moc nemáte a sem tam se o ně přete, zapojuješ se do podobných hádek“?

D: „U nás jsou to samý hádky, není asi den, kdy bysme se o něčem nehádali. Ale zrovna, co se týká počítačů, tak tam se zapojuju dost, no.“

T: „A když už se k hraní dostaneš, hraješ sportovní hry, nebo střelečky?“

D: „Spíše sportovní hry, hlavně FIFU, to je takový fotbal.“

T: „A fotbal hraješ taky?“

D: „Ano, ale tam tak dobrej nejsem jako před obrazovkou, hlavně mě prostě vytáčí spoluhráči, radši se bavím sám.“

T: „Jak jsi trávil svůj čas před vstupem sem, už tehdy jsi se radši bavil sám?“

D: „My doma neměli počítač, takže jsem měl partu kamarádů a chodili jsme pořád k jednomu hrát, anebo jsme se prostě flákali na sídláku. Tady kámoše moc nemám, možná proto mě to tu štve. Pamatuju si, jak jsme s klukama kradli fotbalový kartičky a podle toho proti sobě skládali fotbalový mužstva ve FIFĚ. To mě fakt bavilo.“

T: „Jsi s nimi stále v kontaktu?“

D: „Jo jo, sem tam si napíšeme, ale už to není jako dřív od té doby, co jsem tady.“

T: „Je nějaká aktivita, která tě nebaví?“

D: „Nesnáším procházky, pořád se někde procházet a nikoho nezajímá, jestli je venku kosa nebo prší. Rád si zasportuju, to jo, ale musím na to mít náladu. Vlastně nic kromě toho počítače mě nebaví.“

T: „A jak bys celkově zhodnotil, jak tě to tu baví, když se jedná o ten volný čas?“

D: „Já nevím. Je to složitý. Radši bych si dělal plán sám a nemusel mít na výběr z pár aktivit, kde vás nutí je dělat s dalšíma lidma jakoby. Takže za mě se spíš nudím a cejtim se, že mě k tomu nutí. Jenže vypadnout odtud je prostě tak nějak vždycky fajn, jestli chápete.“

T: „Chápu. Co chceš dělat v budoucnu, až odejdeš?“

D: „Hlavně si našetřit nějaký peníze a koupit si pořádněj počítač, na kterým bych mohl zahrát i nový hry, co aktuálně vycházej.“

T: „A co se týká práce nebo studia?“

D: „Zatím moc nevím, jsem takovej ztracenej. Líbilo by se mi být programátorem, mít svůj klid a ťukat na klávesnici, ale těžko říct. Prej jsou ty školy hrozně těžký a já nerad dělám něco, co mě nebaví.“

T: „Zkus nad tím uvažovat, dneska jsou počítače součástí mnoha zaměstnání a možná bys našel něco, co by tě na něm bavilo. Děkuji ti za rozhovor a měj se.“

Dotazovaný č. 3

T: „Ahoj, jak se dneska máš?“

D: „Dneska na hovno, objednal jsem si u kámoše spreje, a pořád mi je nedones’.“

T: „Spreje?“

D: „Jo, rád čmáram na zdi, tagy a tak, když není zeď, tak беру takový velký průhledný fólie, vzhledem k tomu, že mě tu teď hlídaj’, tak spíš ty. Taky mám známýho co půjčuje zdi, na který můžu volně malovat.“

T: „Jak hlídaj’?“

D: „No prostě jsem dřív hodně čmáral na zdi, lavičky a tak, to je taky jeden z důvodů, proč tu jsem.“

T: „Kreslíš si i tady?“

D: „Mám svůj skicák, kde pořád něco tvořím. Ale blbě se tu dostanu k barvám, nemám na ně. Takže většinou je to takový na hovno. Ale alespoň nějak zabiju čas.“

T: „Chtěl jsi někdy zkusit nějaký výtvarný kroužek?“

D: „Já jako nerad kreslím věci nebo lidi. Spíš jen ty graffiti. Ale mám kámoše, kterej do toho zahrne i nějaký karikatury a podobně, to pak vypadá dobře jak svině, takže teď zkusím taky různé postavičky. Prej v tom výtvarka pomůže, nejlepší sprejeři prej chodili na výtvarný školy, ale nevím, no.“

T: „Chceš se sprejování dále věnovat?“

D: *(smích)* „To je jasný. Ale teď bych spíš chtěl zkusit tu legální cestu, protože bejt tady zavřenej je fakt šílený. Když jsou nějaký vycházky, tak alespoň koukám na nový věci, co namalovali známý, a sere mě, jak se zlepšujou, takže musím taky makat.“

T: „Proč tě to tak baví?“

D: „Já se tím jakoby vyjadřuju, a hlavně jsem na to fakt pyšnej. Vím, že to uvidí mraky lidí, a čím lepší graffiti, tím větší respekt člověk má. Dneska už to není takový tabu, jak si lidi myslí, probíhají výstavy, lidi dělají zakázky a podobně. Jednou bych se tím chtěl živit prostě.“

T: „A další aktivity, které jsou vám nabízené, tě neoslovují?“

D: „Aktivity moc ne, jak říkám, já se tu zabavím spíš sám, ale nikdy se nenudím. Když chci klid, tak jsem na telefonu a koukám na ostatní sprejery, jak něco vytvářej, ať mám nový taktiky.“

T: „Takže volný čas zde tě úplně nenaplnuje?“

D: „Já se tu cejtím celkem dobře. Mám co dělat, ale radši bych byl venku, že jo. Proto když už volnej čas je, tak je to taková svoboda trochu, že tě někdo nebuzeruje, ale vlastně to volnej čas není, když jsme furt pod dozorem prostě.“

T: „Až odsud odejdeš, jak budeš trávit volný čas?“

D: „Chtěl bych se věnovat, jak jsem řek', tomu kreslení. Takže se chci přihlásit na nějakou výtvarnou kroužek a dál prostě sprejovat. Možná si tím i vydělat nějaký peníze, teď dost jedou takový ty obrazy na zakázku nebo ty pouliční umělci, nevím, jak tady, ale jednou sem byl v Praze a tam to jelo.“

T: „Děkuju za rozhovor a přeji ti hodně štěstí.“

Dotazovaný č. 4:

T: „Ahoj, jak se máš?“

D: „Dobrý den, dneska skvěle, co vy?“

T: *(smích)* „Já se mám dobře, jsi asi první, kdo se mě také zeptal. Proč se máš dneska skvěle?“

D: „Verstappen zase vyhrál, tak se slaví.“

T: „Verstappen?“

D: „To je jezdec formule 1, jezdí za Red Bull, se divím, že ho neznáte, vyhrál už několikrát v řadě.“

T: „Promiň, formuli 1 moc nesleduji, tebe to baví?“

D: „Já auta miluju. Ať už řídit, nebo opravovat, všechno kolem nich. Když mám volno, tak chodím za kámošem na dílnu, je to automechanik a má vlastní dílnu prostě. Mě nechává mu pomáhat a sem tam mi za to dá i nějakou korunu.“

T: „Tak to zní dobře, nabízí ti i tady nějaké zajímavé aktivity, co by tě bavily?“

D: „Tady mě baví sport, rád plavu. Kámoš pořád říká, že musím posilovat, jestli chci bejt mechanik, tak sportuju, co to de, jinak se to nedá. Neuzvednul bych ani kolo prostě.“

T: „A jaký máš ke sportu vztah?“

D: „Hele, zas tak mě to neláká. Jako na zabítí času dobrý, ale radši koukám na ty formule třeba nebo jakýkoliv závody.“

T: „Jak se na ně koukáš?“

D: „Většinou přes mobil, někdy si i vsadím, to je pak větší adrenalin. Ale to musím přes známý a stejně jen za pár korun. Ale jednou jsem vyhrál i patnáct set, to byla jízda.“

T: „To věřím, ale neměl bys sázet. Každopádně co vycházky, jak trávíš čas?“

D: „Hlavně na tý dílně a samozřejmě doma. Auta mě nadchly až v posledním roce a máma mě v tom fakt podporuje. Takže když né na dílně, mám doma vždycky připravených dost časáků, abych se něco prej naučil. Samozřejmě se taky flákam s kámošema po městě klasicky. Kecáme a felíme prostě.“

T: „A kamarádi mají taky rádi auta?“

D: „Jako celkem jo, ale asi né tak jako já. Kámoš jezdí na krosce a to bych taky chtěl někdy zkusit, jen jsou dost drahý, takže se k tomu jen tak nedostanu.“

T: „A jak se tady cítíš, když máte volný čas?“

D: „Nic moc, chtěl bych vypadnout a věnovat se víc věcem, co mě baví. Jako není to tu nejhorší, ale někdy mě serou i lidi. Je to pořád past'ák, takže tu nikdo bejt nechce. Hlavně je to fakt ústav a přijde mi, že vás furt nutí dělat něco, co nechcete. Proto chcem' taky furt na vycházky všichni. Ty jsou super.“

T: „A až odsud jednou odejdeš, co bys chtěl dělat?“

D: „Našetřit peníze na tu krosku a jít na automechanika na učňák. Mohl bych furt makat u kámoše na dílně a jednou by mě třeba i zaměstnal. Chtěl bych dělat mechanika pro formule, ale tam se dostat je asi nemožný, ale nějak se dostat k tomu závodění by bylo top.“

T: „Děkuju za rozhovor a držím ti palce.“

Dotazovaný č. 5

T: „Kolik ti je let?“

D: „Patnáct let.“

T: „Jak dlouho tady jsi?“

D: „Já jsem tu čtyři měsíce, přišel jsem z Homol z diagnostáku, tam jsem byl dlouho, asi 10 měsíců. Byl jsem pak doma na dlouhodobce, ale tam se to trošku pokazilo, takže jsem tady.“

T: „Co znamená dlouhodobka?“

D: „Že jdu vlastně na zkoušku domu, jestli to budu zvládat, a když ne, tak máma zavolá a přijdu zpět. A to se bohužel stalo, mamka už to moc nezvládala. Stalo se víc věcí, tak se jí ani moc nedivím.“

T: „Chceš o tom mluvit?“

D: „Klidně, já jednou neměl cigára, tak jsem si půjčil mamky auto, že si sjedu na benzínku. Ale pak jsem se ztratil a dojel až do Rakouska. Tam mě několikrát vyfotili, protože jsem jel hodně. Potom taky něco s přítelkyní, ale to je jedno.“

T: „Jaké vnímáš rozdíly mezi Homolemi a tím, kde jsi teď?“

D: „Tady je určitě víc volnosti, díky těm vycházkám. V Homolích byly jen jednou týdně na dvě hodiny, a to ještě s vychovatelem, byli jsme jen na Lanovce a nikam jinam jsme nemohli.“

T: „Zeptám se tě na volný čas, jak ho tady trávíš?“

D: „Třeba po škole jdeme hrát s klukama často fotbal, v tělocvičně i venku, to je sranda. Pak mě ještě baví chození na vycházky. Pak chodíme s paní vychovatelkou do útulku venčit pejsky. Já jsem taky pejskař, takže to mě baví. Teď zrovna čekáme na štěně ovčáka. Budu ho brát na cvičák, aby se vycvičil a uměl různé povely.“

T: „Co děláš nejraději, když jsi na vycházce nebo prostě když si můžeš dělat, co chceš?“

D: „Nejčastěji jezdím na Mercury, Vltavu a Máj. Tam se vždycky potkáme s kámošema a kouříme a povídáme si. Vycházku mám na tři hodiny třikrát v týdnu, takže to jako jde. A pak jsem ještě s přítelkyní, ta je ale z Tejna, takže ji sem buď vozí mamina, nebo busem.“

T: „No dobře, ale máš nějakou činnost nebo koníček, který tě baví ze všeho nejvíc?“

T: „S klukama jsme přes léto chodili do autodílny opravovat auta, můj kámoš má totiž svoji dílnu. Teď mu tam půjdu zase s něčím pomoci, čekáme, až přijde jeden díl. Tam mě to baví nejvíc, postupně se tam všecko učím. Posledně jsme tam opravovali svoje auto, protože se nám vysypala celá převodovka, v devadesáti hezky. Nešla nám tam

vůbec zařadit trojka, tak do toho kámoš trošku víc zatlačil a najednou jsme slyšeli, jak tam něco zapraskalo, a najednou jsme měli převodovku na zemi. Takže jsme volali tomu kamarádovi, co má autodílnu, aby vzal auto a přijel pro nás. Pak jsme přijeli na dílnu, auto dali na zvedáky, abysme přišli na to, co se tam jako zničilo. A takový dvě ozubený kolečka na sebe nepasovaly, protože tam někdo dal úplně něco jinýho, a ještě to jedno kolečko bylo úplně vykousaný, takže ta spojka prokluzovala a vůbec se nechytala. Takže teď ještě čekáme, až přijdou nějaký díly, který se hrozně těžko shání, ale snad do konce měsíce už by to mělo přijít a pak to opravíme.“

D: „To je hezký koníček, takže u aut chceš zůstat?“

T: „Určitě, fakt mě to baví si s tím hrát a hrabat se v nich. Vlastně to dělám docela dlouho asi od šesti let. Proto i půjdu na ten učňák, na automechanika, ten je i s nástavbou, a pak chci jít na další obor a to je klempíř a autotronik, to totiž tolik lidí nemá. Příští rok si budu dělat řidičák na motorku na 125. A v sedmnácti si budu moct taky udělat řidičák, už na auto. Jak bude totiž ten nověj zákon, když rodič, kterej řídí víc jak 10 let, tak může vzít to svý dítě a jezdit s ním normálně. Že já si můžu udělat řidičák už v sedmnácti, ale rodič musí jezdit furt se mnou na spolujezdcí.“

D: „Jako celý rok?“

T: „Jo, každou jízdu, je to na nic, ale pak jsou zase jednodušší zkoušky.“

D: „Ty tedy musíš pak dělat znovu?“

T: „Jo, už normálně v osmnácti, ale jsou tam nějaký výhody, pár jízd a bez teorie.“

Dotazovaný č. 6

T: „Kolik ti je let?“

D: „Třináct let.“

T: „Jak dlouho tu jsi?“

D: „Myslím měsíc, předtím jsem byl v Boršově v děcáku šest let. A oproti tomu, kde jsem byl předtím, to tady není dobrý.“

T: „Jak to?“

D: „Kvůli klukům, když třeba něco neudělám, tak mi hned začnou nadávat, že jsem debil a takhle.“

T: „Můžu se zeptat, proč tě z dětského domova přeřadili sem?“

D: „Dřív jsem hodně míval, teď už je teda moc nemám, ale měl jsem výbuchy vzteku, prostě jsem začal rvát, když mě někdo naštvál. A pak jsem utíkal.“

T: „Aha. Chci se tě zeptat na tvůj volný čas, co tak nejraději děláš?“

D: „Nabízí nám tady hodně kroužky, mám rád třeba plavání, i fotbal, ale to jen v bráně a spíš, když si kopeme jen tak na bránu a nesoutěžíme, a angličtina mě baví. Ale já mám koníčka, kterýho bych chtěl změnit. To jsou počítačové hry.“

T: „Proč bys ho chtěl změnit? A za co vyměnit?“

D: „Protože potom jsem takovejhle...“ (*smích*). „Největší koníček, co bych jako chtěl, tak je jezdit na koních. Tady jezdíme na kola, to mě hodně baví. Jezdíme do lesa a tam na houby. Třeba za každou houbu, kterou najdeme, dostaneme od vychovatelů 20 korun.“

T: „Už jsi někdy na koni jezdil?“

D: „Ne, ale hrozně bych to chtěl vyzkoušet.“

T: „To určitě nebude žádný problém. A co ty počítačové hry, co tam tak hraješ?“

D: „Mě hrozně baví řízení a my tady k počítači máme volant a já tady právě hraju jednu hru, ve který vy si sestavíte celý auto. Je tam ze začátku vlastně auto, který je bez kol, bez karoserie, no prostě jenom ta kostra auta. A vy si to vlastně musíte celý sestavit, smontovat a tak. A já si tam pak stahuju ještě různý moody, do tý hry. A taky to jde stáhnout, že si to auto nemusím sestavovat celý já, ale nějaký cizí. Ale to mě spíš baví si to dělat sám a podle sebe. No a s tím autem si pak můžete dojet, kam chcete, nakoupit, do práce, můžu vlastně všechno úplně v pohodě. A mám k tomu připojený ten volant i pedály.“

T: „Tak to máš určitě kladný vztah k autům a technologiím, dělal jsi něco takového i před vstupem sem?“

D: „Chodil jsem na jeden kroužek, ale to nebylo nic náročného. Tam jsem si postavil z lega třeba robota, potom jsem si do něj dal takovej motůrek a tam se třeba dala nastavit nějaká funkce a prostě jsme ho programovali přes počítač.“

T: „A co by jsi chtěl dělat v budoucnu?“

D: „Já bych si chtěl hlavně udělat řidičák v patnácti na motorku. A potom bych někdy začal dělat brigádu u automechanika a tam bych klidně zůstal. V autech se docela vyznám a mám je rád, ale co mám nejradši, jsou veteráni, ty úplně zbožňuju. No a když bych byl na tý brigádě, tak k tomu bych si dělal školu a pak bych i jezdil kamionem.“

Abstrakt

Bibliografický odkaz

SOUČKOVÁ, K. Volný čas klientů ve výchovném ústavě. České Budějovice, 2024. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce doc. MgA. Stanislav Suda, Ph.D.

Klíčová slova: definice mládeže, rizikové chování, volnočasové aktivity, volný čas, výchovný ústav

Abstrakt:

Bakalářská práce zkoumá téma volného času mladistvých klientů ve výchovných ústavech. Volný čas hraje klíčovou roli ve vývoji mladistvých, avšak omezené možnosti mohou negativně ovlivnit jejich psychické i fyzické zdraví. Práce se zaměřuje na poskytování různorodých aktivit, včetně sportu a kultury, k podpoře osobního rozvoje. Teoretická část definuje klíčové termíny, zatímco praktická část prezentuje výsledky výzkumu s návrhy pro výchovné ústavy. Práce poskytuje podklady pro implementaci nových volnočasových programů s cílem zlepšit kvalitu života klientů ve výchovných ústavech.

Abstract

Free time of clients in an educational institution

Keywords: definition of youth, risky behavior, leisure activities, free time, educational institution

Abstract

The bachelor's thesis explores the topic of leisure time for juvenile clients in educational institutions. Leisure time plays a crucial role in the development of juveniles, but limited opportunities can negatively impact their mental and physical well-being. The thesis focuses on providing diverse activities, including sports and culture, to support personal development. The theoretical part defines key terms, while the practical part presents research results with proposals for educational institutions. The thesis provides insights for implementing new leisure programs to enhance the quality of life for clients in educational institutions.